ГОВОРИТЬ СЬОМИЙ ПОВЕРХ

Повість

ПІСНЯ ПІД ВІКНОМ

Рівно о дев'ятій ранку гримнула пісня. Вона була така гучна, що, здавалося, співак виліз на водостічну трубу під самісінькі вікна, а хор, що йому підспівував, розташувався десь на сходинках пожежної драбини.

Спросоння Льонька не міг зрозуміти: звідки на подвір'ї ці голоси і ця музика?

З коридора почувся буркотливий голос сусідки:

— В неділю поспати не дадуть!

— Спати треба вночі, а ранком якраз треба співати! — заперечив голос шофера Васі Кругляшкіна.

Так, сьогодні, звісно, неділя: у звичайні дні вранці шофер Вася взагалі не розмовляв з буркотливою сусідкою — це забирало занадто багато часу і цілком можна було запізнитися на роботу. До того ж, як казав Вася, "шофер повинен берегти нерви, щоб уникати вуличних катастроф".

Льонька виглянув у вікно... Оце так новина! Майже на самому вершечку старого дерев'яного стовпа примостився новенький блискучий гучномовець. Десь там, усередині репродуктора, вміщалися і співаки-солісти, і цілі хори, і духові оркестри...

Здавалося, що ветхий, похилений стовп набув поважного вигляду й навіть трохи випрямився: його ще ніколи не використовували для такої високої і урочистої мети. То він був штангою футбольних воріт, то на нього наклеювали всілякі оголошення, а то й обмотували навколо нього вірьовки, на яких сушилася білизна… Ну а сьогодні зранку старий дерев'яний стовп співав, і декламував, і гримів маршами. Звідкись згори, з-під самого даху, до стовпа тяглися струнами натягнуті дроти.

Льонька був вражений: здається, вперше за багато років на їхньому подвір'ї відбулася подія, про яку він не знав заздалегідь. Швидше в коридор, до телефону…

З кухні відгонило сухим, неприємно лоскітливим теплом газових конфорок. По-недільному квапливо й весело стукотіли ножі: мати й дві сусідки схилилися над своїми столиками.

Шофер Вася Кругляшкін, поставивши ногу на перевернутий таз, доводив до немислимого блиску свої нові жовті черевики.

— Від вашого гуталіну неможливо дихати, — процідила буркотливо сусідка.

Це було дуже дивно: Вася навіть не доторкувався до гуталіну — він натирав свої черевики шматочком старого вицвілого килимка, який, за його словами, "колись був персидський".

Не бажаючи затьмарювати хорошого настрою, Вася підкорився і вийшов у коридор.

— Здоров був, Леоніде!

Усіх хлопчаків і дівчаток у будинку Вася називав повними, "дорослими" іменами: Леонід, Тетяна, Юхим… Хоч самого шофера хлопці запросто іменували Васею.

Тільки-по Льонька торкнувся трубки, сусідка відразу сповістила:

— А я ось була нещодавно в одному будинку, то там дітям взагалі не дозволяють підходити до телефону!

Льоня набрав номер і тричі виразно проказав:

— БОБУПІШ! БОБУПІШ! БОБУПІШ!

— Ось бачте: почав лаятися! — зраділа сусідка.

Вася Кругляшкін не витримав:

— Він не лається! БОБУПІШ — це, як на те пішло, скорочене слово: "Бойовий будинковий піонерський штаб"!

— От-от: "бойовий"! — не здавалася сусідка. — Всі вони розбійники і шибеники.

БОБУПІШ ЗАСІДАЄ

Тричі повторене слово "БОБУПІШ" означало сигнал негайного збору. Льонька міг би й просто сказати: "Швидше виходьте на подвір'я!" Та це було не так цікаво. До того ж він помітив, що у відповідь на таке звичайне запрошення його друзі не вельми поспішали. Ну, а таємничий сигнал діяв зовсім по-іншому: він примушував негайно зриватися з місця, забувати про все.

Уже через п'ять хвилин три члени "Бойового будинкового піонерського штабу" — Владик, Тиха Таня і сам Льонька — були в умовленому місці — за дровітнею.

Бракувало тільки Юхима Трошина.

— Завжди він запізнюється! — дивуючись з такої дивної звички, стенув плечима Льонька.

Владик зиркнув туди-сюди, кумедно зморщив маленького кирпатого носика і майже пошепки довірливо повідомив:

— Його батько вчора знову того... І боїться, щоб не побачили: по сторонах озирається. А я ось побачив! На свої власні очі! Вже вдруге!..

Владик завжди і все бачив "сам, на власні очі". Просто дивовижно було, як його очі всюди встигали і все умудрялись розгледіти.

— З пияцтвом треба боротися! — відрізав Льонька.

Тиха Таня, вмостившись на великому круглому камені й низько схиливши голову, читала товсту розтріпану книжку. Почувши про Юхимового батька, вона важко зітхнула, перегорнула сторінку і продовжувала читати.

Це нікого не дивувало, до цього всі звикли. Льонька знав, що Таня, хоч і заглибилась у книгу, чудово все чує і може зненацька вставити якесь несподіване зауваження.

Читаючи далі, вона сказала:

— Юхимів батько — зовсім п'яниця. Адже ви знаєте, чому він... Мати в них померла...

— То це ж коли було! — заперечив Льонька.

— Значить, досі переживає.

— Гаразд! Почнемо без Юхима, — сказав Льонька і насмішкувато глянув на Владика. — Ось ти у нас усе помічаєш: і хто нові занавіски купив, і кому шафу з магазину привезли. А це що таке? — Льоня підняв указівний палець, ніби закликаючи всіх прислухатися до маршу, що гучно гримів.

Владик здивовано потягнув своїм носиком, начебто "понюхав музику":

— Це? Оркестр…

— Так! У нас на подвір'ї — музика, оркестр, а БОБУПІШ нічого не знає? БОБУПІШ! Господар подвір'я! Хтось репродуктор повісив, звідкись із горища платівки запускають… А ми лише слухаємо і дивуємося. Для чого ми тебе у штаб вибрали, га? Не знаєш? Щоб ти нам про всі новини вчасно доповідав!

— Я й доповім! — сполошився Владик. — І доповім! — він боязко озирнувся на дровітню, немов у ній хтось міг сидіти і підслуховувати. — Репродуктор цей "новенький" разом з вашим Васею Кругляшкіним установлював!

— Який новенький? Котрий бандуру тягає?

Тиха Таня одірвалася від книги:

— Не бандуру, а віолончель.

— От-от! Я сам бачив! На свої власні очі!

— Угу, зрозуміло, — сказав Льонька. — Вася, отже, встановлював, а цей… котрий у сімнадцяту квартиру в'їхав… Йому допомагав?.. Так?

— Та ні, — заперечив Владик, — усе було навпаки!

— Що — навпаки?

— Вася йому допомагав, а той командував: тут підкрутити треба, там дріт закріпити… І на стовпа він сам лазив. І на горище теж. Висунувся з горища й кричить: "Васю, лови дріт! Лови другий!"

— Ну, а Вася?

— Ловив.

— І що ж?

— Зловив!

— Брешеш ти усе!

— Брешу? Та я на свої власні очі… Він, цей новенький, і яму біля стовпа копав. Я думав, він скарб якийсь шукає, — підійшов зовсім близько й на самісіньке дно зазирнув. Глибока! Метрів зо два, не менше. А потім кінець дроту, який з горища тягнеться, в кільце згорнув і на саме дно кинув. "Заземлення!" — каже. І так це у нього все швидко вийшло!..

— У музиканта?! Та у них же руки ніжні, білі, пальці тоненькі… Вони, знаєш, як за пальчиками своїми слідкують — просто жах! Зламати бояться чи вивихнути. Не міг він яму копати.

— Копав! Я сам бачив: копав! А потім… — Владик озирнувся, підозріло обвів поглядом дровітню. — А потім я бачив, як він із своєї бандури… віолончелі тобто… щось таке таємниче діставав…

Владик навіть стишив голос і знову озирнувся на дровітню.

— Зовсім забрехався! — махнув рукою Льонька. — Ну, що він міг звідти діставати? Вона ж усередині порожня, ця віолончель!

— Та ні, не з неї, звісне, а з чорного футляра, в якому її тягає. Що на чорний гроб схожий.

— Гроб з музикою! — засміявся Льонька.

— Дуже дотепно, — не відриваючи очей від книги, зауважила Таня.

— Та-ак... Значить, новенький! Двох місяців не минуло, як в'їхав — і вже порядкує! — Льонька відкинув ногою шматок цеглини. — Тоді ми оголосимо цьому репродукторові бойкот! Не будемо його слухати!

— Вуха затуляти, чи що? — не зрозумів Владик.

Тиха Таня підвела на Льоньку здивовані очі й перегорнула сторінку:

— А по-моєму, треба його використати, цей репродуктор. Свої передачі влаштовувати. Як по справжньому радіо!

— Правильної — підхопив Льонька. І радісно забігав уздовж дровітні. — Влаштуємо свою радіостанцію! Концерти, бесіди всякі, передачі для батьків... Я так і хотів! А потім на запитання радіослухачів відповідатимемо... якщо зможемо...

Так було завжди. Тиха Таня мовчала-мовчала, а потім раптом висловила найслушніші пропозиції, але коротко, одним реченням. Льонька одразу ж, на льоту, підхоплював Танину ідею, розвивав її — і за півгодини усім здавалося, ніби це він, Льонька, все придумав. Та й сам він щиро в те вірив.

— Щодня передачі влаштовуватимемо! — торжествував Льонька. — І вранці, і ввечері.

— Може, й уночі теж? — спокійно поцікавилася Таня. — Так гарно буде: всі сплять, а ми собі говоримо-говоримо!..

— Вночі не можна…

— А вранці можна? Заняття у школі відмінимо — так, га? Всі домашні завдання і книжки закинемо?

Від Таниних слів Льонька завжди, як кажуть, приходив до тями, вгамовувався. Так сталося й зараз. Вираз його рухливого, худорлявого обличчя вмить змінився: захоплення поступилося місцем хвилині розгубленості, а потім — задумливості.

— Ну-у… тоді вечорами, — повільно промовив Льонька. І одразу знову пожвавішав: — Це навіть краще! Усі з роботи приходять, усі будуть слухати! Ми доведемо! Ми доведемо цьому нещасному віолончелістові, що повісити репродуктора на стовп — це ще не все! Це — ніщо! А ось передачі влаштовувати — інше діло. Пе-ре-да-чі!.. БОБУПІШ завжди щось та придумає! Правда ж?

— Ще б пак! — квапливо підтакнув Владик.

— "Ще б пак"! — передражнив його Льонька. — А про найголовніше ти й не довідався!

— Це ж про що?

— А про те — звідки вони платівки запускають. Не з горища ж, справді!

— На горище я не лазив...

— І не полізеш: злякаєшся!

— Я?.. Я?.. Я полізу! — раптом розхрабрився Владик.

— Та годі вже! Усі разом туди підемо. А дорогою і Юхима прихопимо.

Вони підійшли до будинку й почали на різні голоси гукати:

— Юхи-име! Юхи-ме!

У вікні, на п'ятому поверсі, з'явилося бліде, неголене обличчя:

— Юхим зараз вийде!

— Коли протверезиться, завжди добрий! — процідив Льонька. — Рукою затуляється, соромно!..

Юхим був невисокий, худенький хлопчина. На його блідому обличчі цього ранку особливо вирізнялися великі темні очі з запаленими повіками.

— Знову рюмсав? — похмуро запитав Льонька.

Тиха Таня пильно подивилася на Льоньку і твердо, виразно вимовила:

— Плакав, ти хочеш сказати?

— Ну, пла-акав... — виправився Льонька. — Яка різниця!

Він зиркнув на вікно, з якого щойно визирало неголене обличчя, і погрозив кулаком.

— Ти кому? — здивувався Юхим.

— Кому? Ясно — кому! Батькові твоєму!

Юхим опустив голову й тихо сказав:

— Не смій!

НА СЬОМОМУ ПОВЕРСІ

Будинок мав шість поверхів. Похилий дах ряснів телевізійними антенами, кожна з яких нагадувала Льоньці руль дерев'яного самоката. У трьох місцях, на однаковій відстані одне від одного, виднілись напівкруглі горбики горішніх вікон. З середнього вікна униз, до стовпа, тягнувся дріт. Він був туго натягнутий, і Льоньці, який любив пофантазувати, раптом здалося, що подвір'я — це арена гігантського цирку, а в повітрі, над ареною, натягнуто дріт, на якому відважні еквілібристи показуватимуть дивовижні номери.

Льонька так довго вивчав вікно горища, дріт і старші дерев'яний стовп, що навіть Тиха Таня не витримала:

— Ну, я пішла.

— Ми всі підемо! — схаменувся Льонька. — Туди, на сьомий поверх — на горище тобто! І все з'ясуємо. І чому радіо замовкло — також довідаємося! Неподобство: пограли півгодини — і мовчок!

— Можна подумати, що це все він влаштував, а хтось узяв і зіпсував його роботу, — тихо, ніби про себе, мовила Таня.

Вона часто говорила про присутніх у третій особі.

"Він", тобто Льонька, удав, що нічого не почув, і повів усіх до чорного ходу, яким можна було дістатися на горище.

"І чому це вхід з подвір'я називається "чорним"? — сам до себе балакав Льонька. — Певно, тому, що тут ніколи не замінюють перегорілих лампочок, завжди темно і цілком можна скрутити собі в'язи..."

Ніби у відповідь на його думки, ззаду почувся зляканий голос Владика:

— Ой, я наступив на щось живе!

"Щось живе" відчайдушно, хрипко верескнуло, шмигонуло попід ногами, і за мить звідкись згори вже дивилися круглі, немов електричні ґудзики, зелені очі.

— Я сподіваюсь, ти не розчавив їй лапу? — тихо запитала Таня.

— Якби розчавив, вона так швидко не втекла б, — ще не отямившись від переляку, відповів Владик.

— Дивитися треба собі під ноги!

— Я дивлю-уся, та тільки нічого не бачу, — виправдувався Владик, бо, як і всі хлопці на подвір'ї, побоювався Тихої Тані.

— Навіть "на свої власні очі" нічого не бачиш? — з'єхидничала Таня.

І Владик тут же наштовхнувся на чиєсь порожнє відро.

— Треба шукати дорогу по запаху! — запропонував Льонька. — Відчуваєте запах кислої капусти? Це діжечка нашої "мадам Жері-внучки". Я знаю! Вона на площадці шостого поверху стоїть. Ось на неї і треба йти.

Усі, крім Тані, дружно зашморгали носами й за кілька хвилин були на горищі. Крізь крайні вікна, немов золотаві прожектори, вливалися снопи ранкового світла. В цих веселих сонячних смугах танцювали незліченні порошинки.

Льонька розгублено почухав потилицю:

— А де ж третій прожектор?..

— Який "прожектор"? — не зрозумів Владик.

— Ну, третє вікно... Середнє, найголовніше, з якого дріт тягнеться... Де воно?

Льонька ступив кілька кроків і раптом вигукнув:

— Дивіться! Тут якась кімната... І двері!

Справді, середнє горішнє вікно було з усіх сторін огороджене непоштукатуреною цегляною коробкою. Цеглини були вже не червоні, а коричневі, вицвілі, тьмяні від часу. Цегляна кладка була не закінчена і не доходила до самих горішніх перекрить. Через нерівні, зубчасті зверху стіни вся споруда нагадувала якусь мініатюрну старовинну фортецю. Певно, зсередини цегляна коробка утворювала невелику квадратну кімнатку. Туди вели двері з іржавими дужками для замка. Замка не було, а круглі отвори дужок були з'єднані й ретельно обмотані дротом. На дверях висів невеликий, але грізний папірець: "Стороннім вхід заборонено!"

Льонька відразу підскочив до дверей і заходився розмотувати дріт. Юхим Трошин підійшов ззаду, обережно взяв Льоньку за руку, і тоді уперше за весь час, поки піднімалися на горище, почувся м'який спокійний Юхимів голос:

— Не слід цього робити. Адже написано...

— Написано: "Стороннім вхід заборонено!" — рвучко обернувся до нього Льонька. — А ми — не сторонні! Ми — члени "Бойового будинкового піонерського штабу". А БОБУПІШ — господар подвір'я!

— Все одно не слід, — повторив Юхим.

І Льонька відійшов од дверей.

ОЛЕГ ТА ЙОГО БАБУСЯ

Ще в дитячому садку Олег вивчив напам'ять і полюбив пісеньку "В лесу родилась елочка". Це була дуже проста й коротка пісенька, та саме з неї почалися усі неприємності. Бабуся вирішила, що в онука чудовий слух і що з таким "абсолютним слухом" абсолютно необхідно вчитися музиці.

Олега урочисто і галасливо повели на екзамен до музичної школи. А назад привели тихо й розгублено: педагоги не виявили у хлопчика музичних здібностей.

— Щоб не знайти у нього слуху, треба самим бути глухими! — заявила бабуся.

Вона додала також, що перший провал онука якраз і свідчить про його неабияке обдарування: адже Шаляпіна в молодості теж не прийняли до хору, а оперу "Кармен" на перших виставах просто обсвистали.

Бабуся добре знала історію музики. Вона навіть сама грала на роялі й дуже любила концерти-загадки по радіо. Певно, замолоду вона мріяла стати піаністкою, але мрії ці не збулися, і тепер Олег повинен був досягти успіхів у мистецтві одразу за двох: за себе і за бабусю.

Бабуся вважала навіть, що зовні Олег чимось схожий на юного Паганіні. Ніхто із сім'ї Брянцевих не був особисто знайомий з юним Паганіні, і все-таки батько посмів стверджувати, що у того було бліде, худе, видовжене обличчя, обрамлене чорним смоляним волоссям. А Олег — круглолиций, рожевощокий, і над його добродушними голубими очима звисав шовковистий білявий чубчик.

Одне слово, повного збігу не було. Але бабуся запевняла, що в глибині Олегових очей світяться такі ж "натхненні вуглинки", як і у великого скрипаля-італійця. Це бачила тільки бабуся. А для всіх інших Олегові очі випромінювали цілковитий спокій і лише іноді ледь помітно іскрилися лукавством.

Щоб покласти якийсь початок музичній кар'єрі онука, бабуся років зо два тому пішла навіть на невелику хитрість, їй вдалося якось відповісти на десять з тринадцяти запитань "концерту-загадки". Рекомендованого листа до редакції бабуся надіслала від імені онука, і невдовзі дикторша дещо здивованим голосом оголосила, по радіо, що "другу премію завоював учень четвертого класу Олег Брянцев, який розумно і ясно відповів на десять запитань. Успіх хлопчика свідчить про добре викладання музики в його школі".

Музику в школі, де вчився Олег, взагалі не викладали: ніяк не могли знайти підходящого педагога. Та після цього випадку одразу знайшли. Ще б пак: з інших шкіл почали приходити для обміну досвідом! Бабуся торжествувала: її замір приніс користь.

— І ніякого тут немає обману! — казала вона. — Адже Олежко сидів поруч і багато чого відгадував сам! Ну, а все інше ми відгадали разом! —

За фахом бабуся була бухгалтером. Уже кілька років вона одержувала пенсію, та, коли наставала пора річних фінансових звітів, колишні товариші по службі приходили до Ганни Степанівни по допомогу. Колеги любили бабусю — вона була добра, чуйна і, крім того, як казали на службі, з нею із бухгалтерії "пішла музика". Бабуся завжди щось наспівувала. З однієї пісні вона непомітно переходила на іншу, хоч у кожній пісні знала лише кілька рядків, та й то не зовсім точно.

Олег теж любив бабусю, не хотів її засмучувати і тому погодився учитися музиці. Але який інструмент вибрати?

— Піаністів багато, — міркувала бабуся. — Скрипалів також багато. Певно, найкраще віолончель.

— Я не люблю віолончель: її важко носити, — легковажно заперечив Олег.

Це вирішило все. Бабуся спалахнула:

— Хіба можна так підходити до музики? З таких позицій? "Важко носити"! У мистецтві нічого не дається легко, запам'ятай це!

Наступного дня купили віолончель.

Двічі на тиждень, після обіду, Олег став ходити до приватного педагога. А надвечір бабуся дзвонила по телефону й цікавилася успіхами онука. Приватний педагог був у захопленні. Олег, на його думку, так добре встигав, що йому корисно б вчитися не двічі на тиждень, а щодня. Бабуся була щаслива, проте від щоденних уроків усе-таки утрималась: занадто дорого.

— А як добре було б учитися щодня! — час від часу зітхала вона. — Ти б швидше став лауреатом міжнародного конкурсу!

І ось два місяці тому бабусина мрія несподівано почала здійснюватися…

Брянцеви обмінялися і переїхали на нову квартиру: в старому будинку не було ліфта, а у бабусі боліли ноги, їй важко було підніматися на п'ятий поверх. Олег перейшов до іншої школи. І ось, прийшовши якось після занять додому, він сповістив:

— А в цій школі є музичний гурток! І на віолончелі там можна учитися щодня. Безплатно!

На радощах бабуся напекла пирогів і заплатила приватному педагогові за цілий місяць, хоча Олег учився двадцять днів.

— Нехай не ображається!

— Дуже треба йому ображатися! — пробурчав Олегів батько.

— Він багато втрачає! — вигукнула бабуся. — Колись Олег прославив би його, як свого першого вчителя.

— Ну, це ще баба ворожила надвоє.

— Я — бабуся! І я ніколи не "ворожу надвоє!" Я завжди кажу точно і впевнено: Олег буде музикантом!

Батько хотів, щоб Олег став у майбутньому тямущим інженером. Ну, а спершу хорошим токарем, чи, може, фрезерувальником на заводі.

— Ти хочеш, щоб він повторив твій шлях, — говорила бабуся. — Та зрозумій же зрештою: у нього інші здібності. Інше й покликання. Смичок і струни — ось що він триматиме в руках усе життя!

Проте часто вечорами Олег тримав у руках і рубанок, і напильник, і плоскогубці… Він допізна столярував у ванній кімнаті, що заважало сусідам митися і дуже непокоїло бабусю:

— Гляди, бережи руки! Уся твоя доля — у твоїх руках! Точніше кажучи, у твоїх пальцях.

— Знаю, бабусю, — добродушно погоджувався Олег. — Ось я їх і розвиваю — пальці. Так у музичному гуртку радять: стружіть, кажуть, пиляйте!

"Може, це нові методи музичного виховання? — міркувала бабуся. — У наш час музиканти не пиляли і не стругали… Але, може, тепер… хочуть якось поріднити техніку з мистецтвом?"

Усі етажерки й книжкові полиці в квартирі зроблені руками Олега. Коли приходили гості, бабуся потихеньку, потай від онука, хвалилася:

— Він! Усе він сам!.. Своїми руками!

І потім голосно, щоб чув Олег, вигукувала:

— Та головне, звичайно, музика! Він просто живе у світі звуків… мелодій! І щодень — уявіть собі, кожен день! — ходить на заняття! А от Моцарт, кажуть, був у дитинстві не дуже старанним хлопчиком…

І от уже майже два місяці Олег ходить на заняття кожного дня. Вдома він перестав займатися музикою: уся робота відбувалася у музичному гуртку, під керівництвом найдосвідченішого педагога — "колишнього всесоюзного лауреата", як називав його Олег.

Кілька разів бабуся поривалася піти до школи, познайомитися з новим музичним керівником онука.

Але Олегів батько зупиняв її:

— Я вже був у школі. І можу засвідчити: це справді блискучий музикант! Навіщо ж знову ходити, навіщо набридати?..

І бабуся, тяжко зітхаючи, відклала своє знайомство з "колишнім лауреатом".

І до музичного інструмента свого Олег почав ставитися значно дбайливіше, ніж досі, з ніжністю і навіть любов'ю. Футляр він завжди тримав закритим, щоб ніхто не чіпав віолончель руками. Він не кидав інструмент абиде, а клав його на спеціальній полиці біля свого ліжка. І навіть бабусі не дозволяв до нього доторкнутися.

— Все-таки навчання у колективі дає свої плоди! — раділа Ганна Степанівна. — Хіба приватний педагог міг навчити його такої акуратності? Нікого навіть близько до віолончелі не підпускає. Береже! Дорожить! І завжди поспішає на заняття, мов на свято! На хвилину не запізнюється! Мистецтво поглинуло його цілком.

Бабуся, проста й скромна жінка, заговоривши про музику, починала раптом промовляти такі гучні, пишномовні слова, які іншим часом нізащо б не спали їй на думку.

Олег вчився у музичній школі навіть по неділях. Ось і цього ранку він обережно зняв із полиці чорний футляр і, попрощавшись з бабусею, вийшов з будинку.

"ГРОБ З МУЗИКОЮ", АБО...

Брянцеви жили на першому поверсі... Вийшовши з парадного на вулицю, Олег відразу попрямував до вікна. Він знав, що бабуся неодмінно визирне на вулицю з вигуком!

— Ох, я зовсім забула!..

Саме в ці півхвилини, за які Олег устигав дійти від дверей квартири до вікна, у бабусиній голові народжувалися найневідкладніші поради й настанови онукові. Якщо ж у неї нічого не народжувалося, то вона просто нагадувала про те, що в Москві дуже бурхливий вуличний рух, водії мчать мов навіжені, отож, переходячи вулицю, "не треба ловити гав". Так було й сьогодні...

Щоб заспокоїти бабусю, Олег механічно кивнув головою, а сам раптом подумав, що вираз "ловити гав" явно вже застарів — за все своє життя він, здається, не бачив у Москві жодної гави. Краще б уже говорили — "ловити голубів"!

— У нас найнебезпечніше перехрестя! — не вгавала бабуся. — Учора мало не задавили одного чоловіка. Будь обережний на перехресті!

Бідна бабуся! Адже вона й гадки не мала, що Олег взагалі не дійде до перехрестя, а, таємниче озирнувшись і переконавшись, що бабуся вже зникла у вікні, зверне у двір.

Вулицею Олег ішов не кваплячись, неуважною і задумливою ходою, як належить музикантові. А подвір'ям він закрокував швидко й зосереджено, як людина, що має певну, термінову і вельми земну справу.

Уважно, по-господарськи мимохідь окинувши оком старий дерев'яний стовп і репродуктор, що поблискував на сонці, Олег зник за дверима чорного ходу.

Темними сходами він піднімався не навпомацки, не спотикаючись на кожному кроці, як Льоня з приятелями, а впевнено і швидко: шлях цей, по всьому видно, був добре відомий Олегові. Ще б пак! Навіть цього недільного ранку він піднімався темними сходами вже не вперше. І

навіть кішки на горищі, здається, звикли до нього й не заважали, не плутались даремно під ногами. Сходи були вузькі, і свій громіздкий чорний футляр Олег обхопив обома руками, бережливо притиснувши до грудей.

Скрипнувши дверима, оббитими іржавим залізом, Олег закрокував горищем так само швидко й упевнено, як темними сходами. Раптом чийсь незнайомий голос примусив його зупинитися:

— Васю? Кругляшкін?.. Це ти?

— Хто тут? — запитав у відповідь Олег.

Щуплявий, маленький Владик став навшпиньки й зашепотів Льоньці у саме вухо:

— Це новенький... Я бачу "гроб з музикою"!

— Ну й очиська в тебе! Просто як у кішки! — чи то насмішкувато, чи то із заздрістю мовив Льонька і, відсторонившись від Владика, бридливо витер вухо рукавом курточки.

В цю мить "новенький" якраз підійшов до членів БОБУПІШа. Високий Льонька зверху глянув на міцну, кремезну Олегову фігуру і "гроб з музикою", якого той все ще притискав до грудей. Здавалося, він прикривався чорним щитом від можливого нападу Льоні і його друзів.

Вигляд у Льоньки й справді був дуже войовничий. Він став упівоберта, праве плече трохи вперед, а голову втягнув у плечі, мов боксер, готовий до бою. Худорляве обличчя його порожевіло, на щоках біля носа виступили крапельки поту, а задерикуваті очі виражали стан крайньої напруги, відчайдушного пошуку: чим би дошкулити "новенькому"?

Олег спокійно, начебто нічого й не сталося, опустив свій чорний футляр, підійшов до дверей і почав не кваплячись відкручувати дріт.

— Чому це репродуктор замовк? — суворим, командирським тоном запитав нарешті Льонька.

— Зіпсувався, певно, — не обертаючись відповів Олег.

— Ти бач, "зіпсувався"! Півгодини пограв і вже зіпсувався!..

Тиха Таня смикнула Льоньку за рукав:

— Прийшов у гості — і розпоряджаєшся?

— Хто прийшов у гості?! — пошепки спалахнув Льонька. — Я? Ми?! Це він приїхав до нас у гості з іншого будинку!

Льонька хотів додати щось іще, але стрівся з твердим, спокійно-насмішкуватим поглядом Тані й замовк.

На щастя, у цей час Олег зовсім розкрутив дріт, що заміняв замок.

Тактовний і ввічливий Юхим запитав:

— Можна зайти?

— Можна! Заходь! — відповів Льонька, хоч Юхим звертався зовсім не до нього.

Всі увійшли в недобудовану кімнату з балками замість підлоги, з темним горішнім дахом замість стелі і з голими цегляними стінами.

На саморобному столі, схожому на довгастий дерев'яний верстак, височів радіопідсилювач. По його непоказному верхньому "одягу", що ледве прикривав складне хитросплетіння металевих нутрощів, можна було відразу сказати: підсилювач саморобний. Тут же стояв невеликий мікрофон, саморобний електропрогравач із платівкою на диску. Інші платівки лежали гіркою в картонній коробці. Химерно витягнувши свою тонку шийку, заглядав у вікно електропаяльник. Шматками застиглої лави валялася на столі каніфоль.

Льонька, роззявивши рота, мов заворожений схилився над радіопідсилювачем. На нього дивилися сріблясті алюмінієві патрони конденсаторів, радіолампи; різнобарвні патрончики постійних опорів із хвостиками дротів; круглі, немов з-під вазеліну коробочки змінних опорів; великі котушки трансформаторів…

Отямившись від першого враження, Льонька запитав:

— Ну й що ж тут не в порядку?

— А ти подивись… — відповів Олег. — Може, лампа барахлить. Чи трансформатор пробило…

Льонька з виглядом знавця оглянув сяючі склом і сріблом нутрощі підсилювача і докірливо похитав головою:

— Як це це ви без інструментів живете? Лише паяльник стирчить — і все… Тут без інструментів не обійдешся!

На добродушному, круглому Олеговому обличчі не відбилося ані замішання, ані досади.

— Інструменти? Будь ласка! — незворушно мовив він.

Нахилився і поклав на верстак свій громіздкий чорний футляр. Попорпавшись у потаємній кишеньці штанів, він дістав маленький ключик і відімкнув крихітний висячий замочок (очевидно, власної конструкції) на футлярі.

Олег відкинув чорну покришку — і Льонька завмер від здивування: у глибокому футлярі лежали акуратно розкладені стамески, рубанок, напильники, плоскогубці, мотки дроту і навіть бляшаночки із цвяхами та шурупами.

— А де ж ця сама… віолончель? — тихо запитав Льонька. Всі його приятелі на мить втратили мову.

— Що це в тебе там?.. — прошепотів нарешті Владик.

Тільки Олег залишився, як завжди, незворушний. Він дістав плоскогубці і, мовби не помічаючи здивування друзів, запитав у Льоньки:

— Потрібні?.. А краще орудуй сам. Бери усе що треба!

— Отже… отже, це не "гроб з музикою"? Це…

— Оригінальний музичний ящик з різними немузичними інструментами, — підказав Олег. — Одне слово, берися за діло!

Льонька трохи зашарівся, здивовано покрутив у руках плоскогубці, ще нижче схилився над підсилювачем, для чогось наблизив до нього вухо і поставив твердий діагноз:

— Так, лампа! І трансформатор теж!

Олег мовчки підійшов до підсилювача, перевірив адаптерні гнізда, потім включив електропрогравач — і раптом внизу, на подвір'ї залунала пісня. Та, що години півтори тому примусила Льоньку підхопитися з постелі.

— Сам? Сам, чи що, одужав? — заїкаючись, запитав Льонька.

— А чого йому одужувати? Він і так був цілком здоровий.

— Так, значить... значить, ти...

— Просто хотів узнати, як ти розумієшся на техніці. Оце й усе.

— Мене? Перевіряти?! Як розуміюся? Та вже не гірше від тебе!

— Гірше, Леоніде! Гірше, якщо вже на те пішло, — пролунав раптом ззаду спокійний голос Васі Кругляшкіна.

Вигляд у Васі був по-справжньому святковий. Якби він був неживим предметом, про нього б сказали, певно: "Тільки-но з магазину! Просто з полички!" Вася був чисто поголений, в ретельно випрасуваному темно-сірому костюмі й жовтих черевиках, таких блискучих, що вони могли по-суперничати з новенькими металевими деталями радіо-підсилювача.

— Мене тут спершу з вами сплутали. Васею назвали, — сказав Олег.

— Еге ж! Адже це ти, Васю, все зробив? Обладнав, так би мовити! — Льонька обвів руками довгий дерев'яний верстак. Як сусіда, він називав Васю на "ти". Вася зсунув на потилицю кепку з коротким козирком і похитав головою:

— Чужих заслуг привласнювати не люблю. Помічником був, не заперечую... А головний, коли вже на те пішло, ініціатор і виконавець...

— Та гаразд уже, гаразд! Разом робили! — перебив Олег: Васина похвала, здавалось, була йому неприємна.

Щоб змінити тему розмови, Юхим Трошин несподівано запитав:

— А кому, цікаво, ця кімната належала?

— Самі не знаємо, — відповів Олег. — І звідки вона тут, на горищі, ця цегляна коробка?

— Я довідаюсь! Сьогодні ж довідаюсь! — вигукнув Льонька, якому дуже хотілося хоча б у чомусь проявити себе і взяти реванш.

— Не хвались! Звідки ти можеш довідатися? — тихо спинила його Таня.

Та Льонька не хвалився: він справді-таки міг довідатися.

"МАДАМ ЖЕРІ-ВНУЧКА"

До революції будинок належав акціонерному товариству "Мадам Жері і дочка". Сама мадам давно втекла за кордон. А дочка її довго ще жила на третьому поверсі, у квартирі номер дев'ять. І займала у цій квартирі всього-на-всього одну невелику кімнату, що виходила вікнами на подвір'я.

Після "Жері-дочки" спадкоємців не залишилося, і в її кімнату в'їхала Калерія Гаврилівна Клепальська. Льоня прозвав нову сусідку "мадам Жері-внучка".

На дверях дев'ятої квартири, біля круглого сріблястого дзвінка, висіла табличка, на якій акуратно, чорною тушшю було виведено: "Уткіним — 1 дзвінок, Кругляшкіну — 2 дзвінки, Митрохіній — 3 дзвінки".

А десь збоку зловісно поблискувала маленька чорна кнопочка і поряд, під целофаном, — категоричний наказ: "Тільки Клепальській!"

На всіх мешканців дев'ятої квартири припадав один облуплений металевий ящик з дірочками — "Для листів і газет". "Мадам Жері-внучка" окремого ящика не мала з тієї простої причини, що газет вона не виписувала і листів ні від кого не одержувала.

Кілька місяців у своєму житті Калерія Гаврилівна була на "виховній роботі" — вона зібрала невелику групу дошкільнят і гуляла з ними по бульвару, навчаючи малюків французької мови і гарних манер. Коли всі малюки уже цілком оволоділи гарними манерами, вони закидали свою вихователькуу сніжками, і групка була розпущена. Калерія Гаврилівна перейшла на роботу "в мистецтво": вона почала продавати театральні квитки. Усіх знаменитих артистів вона називала тепер просто на ймення, як своїх давніх знайомих. Вона точно знала, у кого з них який характер і скільки метрів житлової площі.

Вечорами вона вела тривалі розмови по телефону зі своїми подругами з інших театральних кас:

"А що, коли я попрошу у вас "Сплячу красуню" навзамін "Пікової дами"? Я обіцяла одній своїй приятельці "Лебедине озеро", а дістала тільки "Бахчисарайський фонтан"..."

Якось Калерія Гаврилівна принесла Льоні квиток на прем'єру в Театр юного глядача. І, якщо з того часу він коли-небудь відмовлявся виконувати її прохання (збігати у магазин, винести відро зі сміттям на подвір'я), "мадам Жері-внучка" вигукувала:

— І це вдячність за ті культурні задоволення, які ти дістав завдяки мені?

Шофер Вася Кругляшкін доводив, що Калерію Гаврилівну не випадково поселили в кімнату колишньої домовласниці: "У неї самої повно родимих плям!"

Льонька уважніше придивився до нової сусідки, але ніяких "родимих плям" у неї не виявив. Зате він знайшов цілих дві бородавки: одну в центрі лоба, якраз на тому місці, де в індійських акторок у кіно буває чорна цятка; а другу — на підборідді.

Тоді шофер Вася пояснив Льоньці, що він мав на думці "родимі плями минулого", тобто всілякі пережитки в характері Калерії Гаврилівни.

З цим уже важко було не погодитись — пережитки справді були: Калерія Гаврилівна любила побурчати, поплескати язиком і поскандалити на кухні.

У спадок від колишньої домовласниці їй дісталися не лише "родимі плями і бородавки минулого", а ще й дві товсті книги у шкіряних палітурках, що відгонили пліснявою і старовиною. Льонька знав, що в одній книзі був точний список усіх колишніх мешканців будинку, яким мадам Жері-старша здавала кімнати і квартири за платню. А в другій книзі був щоденник "старшої мадам", в якому було докладно розписано про всі ділові операції акціонерного товариства.

Останнім часом дві товсті шкіряні книги підпирали кухонний столик "мадам Жері-внучки", який під час свого недавнього пересування з віддаленого кутка до вікна втратив одну з чотирьох ніжок. Калерія Гаврилівна в результаті тривалих переговорів, конфліктів і прямих агресивних дій захопила врешті-решт найсвітліше і найзручніше місце на кухні.

"Я в'їхала в квартиру пізніше від усіх. Я, можна сказати, ваша гостя! — заявляла вона. — І ви повинні йти мені назустріч!"

* * *

Льонька ускочив до кухні, коли там уже нікого не було: покінчивши з недільними обідами, усі мешканці відпочивали в кімнатах або пішли подихати свіжим повітрям.

Льонька підбіг до столика Калерії Гаврилівни, присів і почав витягувати старовинні книги. Посуд, накритий сірим кухонним рушником, з тихим зловісним дзвоном поповз униз. Льонька ледве встиг утримати його. Тоді він, недовго думаючи, поставив круглі гірки тарілок і блюдець просто на підлогу й легко витяг книги з-під столу.

Список мешканців, що знімали кімнати у мадам Жері-старшої, був довжелезний. Кожна сторінка була перетнута згори донизу вузькими рівними доріжками граф. І кожна графа мала своє особливе призначення: "Прізвище, ім'я по батькові. Коли прибув. Коли вибув". Дві останні графи дуже здивували Льоньку: "Благонадійність" і "Особливі прикмети".

Проти прізвища кожного мешканця квапливим діловим почерком домовласниці було виведено: "Благонадійний" або "Неблагонадійний"; "Треба придивитися" або "Треба повідомити в поліцію"…

У графі "Особливі прикмети" відмічалося: "Багатий. Платить вчасно". Або: "Небагатий. Платить невчасно". У тих, хто був "небагатий" і "платив невчасно", дати прибуття і вибуття стояли одна від одної на дуже невеликій відстані: мадам Жері, певно, любила акуратність і боргів не прощала.

Сидячи на підлозі, в оточенні тарілок і блюдець, Льоня замислився… Йому важко було собі уявити, що весь цей величезний будинок, зведений з похмурого сірого гранітного каменю, будинок, у якому тепер живуть його, Льончині, приятелі, їхні матері й батьки, бабусі й дідусі — робітники, інженери, лікарі, вчителі, — що весь цей будинок належав

колись лише двом жінкам-домовласницям. І вони могли вигнати на вулицю будь-кого, хто був їм не до вподоби або у кого не було грошей, щоб заплатити вчасно.

Льонька підвівся і пройшовся кухнею, широким старовинним коридором. Одна їхня квартира — і та он яка велика! А скільки у будинку таких квартир! І все це було в руках двох людей, лише двох! Звичайно, Льоня й раніше читав у книжках про капіталістів, про фабрикантів і про домовласників, але зараз він якось особливо виразно уявив собі, до чого ж несправедливо було все влаштовано у тому старому світі, який зараз раптом постав перед ним у вигляді цих двох товстих книг, що відгонили пліснявою!

Льонька повернувся до кухні, знову сів на підлогу й розгорнув другу книгу.

"Щоденник мадам Жері-старшої" — було написано на першій сторінці. А нижче, в дужках, додано: "Жерікової".

Ось, виявляється, як просто звучало справжнє, не скорочене на чужоземний лад прізвище колишніх домовласниць!

У щоденнику мадам Жері-старша писала лише про справи: з кого треба одержати, кому ще "накинути" квартплату і яким робом з однієї звичайної кімнати зробити дві, а то й три...

"Багата ж була, цілий будинок мала, — міркував Льонька, — а все про зиск дбала! І навіщо їй потрібно було стільки грошей? Просто зрозуміти неможливо!" Сидячи на підлозі, Льонька знизував своїми худими, гострими плечима, на обличчі в нього було крайнє здивування: адже коли у нього, у Льоньки, в кишені було один чи два карбованці, він почував себе справжнім багачем. А тут цілий будинок — і все мало, все мало...

Дивуючись апетитові колишньої домовласниці, Льонька гортав сторінку за сторінкою.

І раптом зупинився — на сторінці сімдесят сьомій було написано: "І як же це я такою дурною виявилася: горище ж у мене порожнісіньке! Треба б і там кімнат поробити… Завтра, опівдні, робітників викличу…"

Цей запис було зроблено у травні 1917 року. "Понаробити кімнат" на горищі домовласниця так і не змогла. Навіть однієї кімнати вона не встигла закінчити: залишилася порожня цегляна коробка. Так ось, значить, звідки вона!.. Тепер Льонька помчить на подвір'я і всім доведе, що він зовсім не хвалько, як гадає Тиха Таня, бо він таки довідався, звідки взялася ця таємнича кімната на горищі…

— Що це таке? Блюдця на підлозі? Сервіз на підлозі! Серед бруду! Серед мікробів! — пролунав раптом ззаду крик.

Льоня обернувся і побачив Калерію Гаврилівну.

— Ти що тут робиш? Що?!

— Я?.. Я… читаю…

— Він читає! Бібліотека на підлозі! Та як ти посмів?.. Як ти посмів займати мій посуд?!

— Я… Ми… Ми хотіли відремонтувати ваш стіл! Ваш столик! От я його і оглядаю! — випалив раптом Льонька.

— Хто це "ми"?..

— Ну, ми… БОБУПІШ організовує на подвір'ї майстерню… Під такою, знаєте, чудовою назвою… Ну, під такою назвою… "Що зламалось — усе

відремонтуємо!" От! У вас столик зламався? Так? От ми його і відремонтуємо. І поставимо на ноги!

— А книги навіщо взяв? — з недовір'ям поцікавилася Калерія Гаврилівна.

— Книги?.. Вони ж заважали мені столик оглядати, от я й узяв. Ну, і почитав заразом. І таке вичитав! Ось послухайте, Калеріє Гаврилівно: "... горище ж у мене порожнісіньке! Треба б і там кімнат понаробити..." На горище хотіла людей загнати! І одну кімнату навіть побудувала, тобто майже побудувала... Тільки закінчити не встигла: революція їй завадила.

— Авжеж, вони вміли хазяйнувати! — зітхнула Калерія Гаврилівна. — А тепер ця кімната, певно, порожня стоїть? Га?..

Очі Калерії Гаврилівни спалахнули раптом від якоїсь несподіваної ідеї.

Та Льонька примусив їх погаснути:

— А от і не порожня! Там буде радіостудія. І ми щодня передачі влаштовуватимемо. Як от сьогодні вранці. Чули? Справжні передачі, а не просто платівки крутити...

— Як сьогодні вранці?! Щодня таке буде?! — від цієї звістки Калерія Гаврилівна навіть злегка похитнулася. — Ну вже вибачте! Я вас слухати не буду. Відразу вимикатиму!

Льоня хитро посміхнувся:

— Вимикатимете? Для цього вам доведеться вилазити он на той стовпчик! Бачите? Ви вмієте по деревах лазити?

Калерія Гаврилівна визирнула на подвір'я і зміряла очима старий похилений стовп з репродуктором, схожим на сріблястий дзвін, обернутий своїм круглим "жерлом" до вікна.

Очі "мадам Жері-внучки" звузились, віщуючи грозу, і Льоня поспішив повернутися до столика:

— Ми його відремонтуємо! Ось побачите! І не якісь там протези, а справжнісінькі нові ніжки поставимо. У нашій майстерні… ну, в оцій самій — "Що зламалось — усе відремонтуємо!"

ГОВОРИТЬ СЬОМИЙ ПОВЕРХ!

Льонька почував себе справжнім слідопитом. Захлинаючись від захоплення, він розповідав друзям про пригоду, в кожне слово якої сам щиро вірив:

— Становище було дуже важке: на кухні весь час сусіди. Та це й цілком зрозуміло: неділя! Довго я чекав слушного моменту, і от нарешті всі пішли… Але чи надовго?! Невідомо! У моєму розпорядженні було лише кілька хвилин. Та я ризикнув. Підійшов до столу "мадам Жері-внучки" і витяг з-під нього дві товстелезні шкіряні книжки. Мало не підірвався. Стіл важелезний: продукти, м'ясорубки, каструлі… Тільки-но я, значить, витяг книжки, стіл нахилився, і весь посуд задзвенів, посунувся униз. Я немов фокусник якийсь — однією рукою притримую посуд, а другою гортаю книгу. Чує моє серце, що десь тут повинно бути написано про горище! А почерк — жахливий, жодного слова не розбереш. І цілком зрозуміло — домовласниця! Навмисне так писала, щоб прості люди розібратися не могли… Нарешті знаходжу потрібний запис! І в ту ж мить… на кухні з'являється Клепальська! Вона як закричить! Як брязнеться — знепритомніла!.. Я однією рукою посуд притримую, другою її обмахую — до тями приводжу, а сам очима по рядках шастаю, до кінця дочитую!.. Довідуюсь про історію цієї таємничої кімнати! "Жері-внучка" лементує…

— Таж вона знепритомніла? — озвалася раптом Тиха Таня.

— Спершу знепритомніла, а тоді... опритомніла! Прийшла до тями! Як заверещить: "Що ти з моїм столом робиш? Зараз я міліцію покличу!" І тут раптом мене осінило. До чого, кажу, тут міліція? Я ж допомогти вам хочу. Столик ваш оглядаю... Ми його відремонтувати збираємось. Майстерню на подвір'ї відкриваємо! І просто так одразу таку кумедну назву цій майстерні придумав: "Що зламалось — усе відремонтуємо!". Уявляєте собі — повірила!..

— Чому ж кумедну назву? — знову перебила Тиха Таня. — Нічого немає кумедного. Може, й справді таку майстерню відкрити?

— То я й хотів! — одразу, не замислюючись, підхопив Льонька. — Я давно хотів! Звичайно, треба відкрити таку майстерню. — Я ж не випадково про це "Жері-внучці" сказав. Я вже все обміркував. Давним-давно!.. — Льоня забігав по горищі. — Значить, так!.. Майстерня називається: "Що зламалось — усе відремонтуємо!". Її можна просто на подвір'ї, в сараї, влаштувати. І всі мешканці приноситимуть нам старі, поламані керосинки, примуси...

— У нас у будинку газ, — тихо нагадала Таня.

— Ну, тоді чайники, електроприлади всілякі... Адже вони, слава богу, часто ламаються. І робота у нас буде завжди! У найпершій радіопередачі оголосимо про це. На все подвір'я!

— В якій радіопередачі? — запитав Олег, він саме, залізши на дерев'яний стіл-верстак, прибивав білі ролики для електропроводки до товстої круглої горішньої балки.

Шофер Вася Кругляшкін ще до приходу Льоньці запропонував "раз і назавжди покінчити з похмурою обстановкою на горищі" і перетворити чорний хід у "світлий хід". Сам. Вася пішов додому по електропроводку.

А Юхим Трошин обіцяв дістати вдома лампочки — батько його працював — електромонтером.

— Сьогодні він мені все дасть: і лампочки, і навіть білий абажур дістане, — сказав Юхим.

— Еге ж, бо завинив! Напився знову! Я сам бачив! — заторохтів Владик.

Худенький Юхим упритул підійшов до нього:

— Не твоє діло, зрозумів?

— Та я ж просто так... Адже мені тебе шкода, — пробелькотів Владик, якому худенький Юхим здався раптом широкоплечим силачем.

— Я твого жалю не потребую!.. Пліткар! — чітко карбуючи кожне слово, промовив Юхим. І пішов униз по лампочки.

Усе це відбулося хвилин з п'ятнадцять тому. І тепер на горищі лишилося четверо: Льоня, Олег, Владик і Тиха Таня.

— Ти нічого про передачі не чув? У-у, ми таке діло придумали! — таємниче мовив Льонька, відповідаючи Олегові. — Тримайся за балку, бо зі столу впадеш. Свою радіостанцію відкриємо! Тут, на горищі!

— Все Льонька придумав! Сам придумав! Здорово, га?.. Це вам не платівки запускати! — квапливо вставив Владик.

Олег сплигнув зі столу:

— Здається, справа варта уваги... Щодня радіопередачі?

— Щодня! — Льонька знову забігав по горищі. — І це по-справжньому! Як на дорослому радіо: там "Останні новини" — і у нас "Останні новини", там лекції — і у нас лекції, там відповідають на запитання радіослухачів — і ми відповідатимемо!

— Так мавпувати не обов'язково, — заперечив Олег.

— А ми будемо дещо змінювати, по-своєму робити. Ну ось, наприклад, там передачі "В останню годину", а у нас будуть "В останню секунду", або от іще: по радіо чи телебаченню — точно вже не пам'ятаю! — бувають і такі передачі: "Для вас, студенти!" "Для вас, молодь!", "Для вас, піонери!", а у нас у будинку ще й пенсіонерів багато живе...

— Моя бабуся — пенсіонерка, — підтвердив Олег.

— От ми й влаштуємо свою передачу. Там, значить, "Для вас, піонери!", а у нас буде "Для вас, пенсіонери!".

— А можна ще перевірку часу влаштувати, — запропонував Владик. — По радіо кожну годину перевіряють, а ми будемо кожні півгодини!

— Таке ска-ажеш! — відмахнувся Льонька. — Кожні півгодини на горище лазити! Ще порок серця заробиш!

— Ну, тоді давайте настройку інструментів влаштуємо, — не вгавав Владик. — Як по справжньому радіо!

— Слухати тебе бридко! — накинувся на нього Льонька. — Ну кому потрібна ота настройка? Олег хіба що по наших передачах свою бандуру настроюватиме? До речі, де вона у тебе?..

— Лежить... відпочиває в одному місці.

— Ну, не хочеш казати — не треба. Давайте далі про передачі…

— Мені здається, добре було б влаштувати "Бесіди з батьками", — запропонувала раптом Таня. — Бо вони з нами щодня бесідують, а ми з ними… Одне слово, це було б добре!

— Добре! Побачимо! — начальницьким топом сказав Льонька. — Ще які пропозиції?

— А я от що думаю… — не поспішаючи, задумливо, мовби радячись сам з собою, мовив Олег. — Адже ми і висміювати усілякі недоліки теж можемо. Будуть у нас, для прикладу, в кожній квартирі свої кореспонденти, і нехай про все сповіщають. Що добре — хвалитимемо, а що погано…

— … будемо висміювати! — підхопив Льоня. — Випалювати… як це пишуть у газетах, "вогнем сатири"! Різні відсталі елементи перевиховуватимемо. У котрих є оці самі "родимі плями минулого". Нашу "мадам Жері-внучку", наприклад. Чи Юхимового батька…

— Ти-ихше-е! Тихше ти!.. — Владик приклав палець до губів і озирнувся довкола. — Тут без тебе таке було! Юхим цього не любить… Зрозумів? Захищає батька!

— Родинні стосунки! — вигукнув Льонька. — Як він може захищати пережитки? А ми його і не запитаємо навіть. Перевиховаємо батечка, висміємо його як слід — сам же потім у ніжки вклониться, спасибі скаже! Та-ак!..

— Я хочу підтримати Олега щодо кореспондентів, — сказала Тиха Таня. — Нехай у кожній квартирі будуть.

— Ну звичайно! — підхопив Льонька. — Я вже давно про це думав: радіопости, так би мовити. Ось я, скажімо, буду в дев'ятій квартирі, Владик — у тридцять шостій, ти, Таню, — у тринадцятій...

— А Олег? — запитала Таня.

— Олег?.. Щось ти про нього весь час турбуєшся? І Олег теж буде. У своїй, у сімнадцятій, квартирі. Та й інших розподілимо. Ох, і боятимуться ж нас! Тільки що — будь ласка, в ефірчик! — Льонька потер руки від задоволення.

— Хіба ми опудала якісь, щоб нас боялися? — Олег нахилив свою круглу біляву голову. — Нехай до нас за допомогою приходять — це інша справа. А то — "боятимуться"!

— Та я не в тому розумінні! — схаменувся Льонька. — Нас погані хлопці боятимуться. Для добрих людей ми будемо перші помічники, а для поганих — пострах!

Олег знову опустив голову: він не любив гучних слів.

Коли шофер Вася і Юхим Трошин, навантажені електропроводами і лампами, повернулися на горище, всі питання про найближчі радіопередачі були вже вирішені. Залишалося тільки розподілити обов'язки.

Та це виявилося не так легко: Льонька намагався захопити всі посади і пости. Спершу йому дуже кортіло бути диктором. Він ясно уявляв собі, як усе подвір'я і весь будинок слухають його голос і думають: "А хто б це міг бути?" Навіть рідна мати не одразу впізнає його... І раптом наприкінці передачі він урочисто оголошує: "Вів передачу Леонід Уткін!"

Льонька вже було виклопотав собі звання "головного диктора", але тут, як завжди несподівано, в розмову втрутилася Тиха Таня і спокійнісінько заявила:

— Ти не можеш бути диктором: у тебе голос ламається. Ти дуже часто пускаєш півня.

— Що-о? Мій голос?! Якого півня?! — скипів Льонька.

— Будь ласка, не репетуй... В усіх хлопців у твоєму віці ламається голос, і ніхто з вас не може бути диктором.

— А в дівчисьок не ламається?

— Ні.

— Отже, головним диктором будеш ти?

— "Головним" мені не потрібно. А просто дикторшою можу бути. І ще нехай Семен Блошкін, з першої квартири.

— А Семен чому? У нього що, голос уже поламався?

— У нього голос поставлений. Зрозумів?

— Куди поставлений? Як це голос може бути "поставлений"?

— Ну, це значить... значите, він володіти ним уміє. Тому що давно у хорі співає, в Будинку піонерів. Зрозумів?

Владик поспішив Льоньці на допомогу:

— Все одно Семен не може бути диктором: у нього прізвище некрасиве — Блошкін. Усі сміятимуться.

— Не прізвище прикрашає людину, — повчально мовила Таня. — Ось у тебе, наприклад, прізвище — перший сорт: Вербицький! А подивитись на тебе, то...

— Ти мого прізвища не чіпай! — верескнув Владик. — Не про мене мова! А Семен собі нехай інше прізвище придумає! Нехай підбере собі... цей самий... ну, як його?..

— Псевдонім, — з усмішкою підказав Олег.

— От-от! Щоб люди не сміялися.

— Люди не сміятимуться! — сердито відкарбувала Таня. — А якщо ти посмієшся, то це для Семена навіть приємно буде.

— Гаразд! Годі вам! — навів порядок Льонька. — Нехай буде Блошкін зі своїм "поставленим голосом"! Нехай. А ким же тоді буду я? — Льонька задумливо походив по горищі. — Гаразд. Добре... Я буду головним по "Найостанніших вістях", а всі кореспонденти мені підкорятимуться.

"Чудова посада! — вирішив по думки Льонька. — Про все, що робиться у квартирах, найперший довідуватимусь!"

— І ще я буду головним по "Бесідах із батьками"! — заявив він.

"Усе, чого не зможу сказати матері і батькові у вічі, говоритиму по радіо, у замаскованому вигляді!.. — розмірковував Льонька. — Вони ні перебити мене не зможуть, ні заперечити. Тут уже їм хоч-не-хоч, а доведеться слухати!"

— З батьками нехай Олег бесідує, — заперечила Тиха Таня. — Або ось Левко Груздєв. З двадцять дев'ятої квартири. Вони розсудливіші!

Олег одразу захитав головою:

— Та ні! Я стежитиму, аби щось не зіпсувалося. За підсилювачем, за динаміком... І взагалі за технікою. Бо ж які то вийдуть передачі, коли техніка раптом відмовить?

Вася Кругляшкін підтримав Олега. І "бесідувати з батьками" було доручено Левкові Груздеву — дуже солідному хлопцеві, кращому шахісту в будинку.

— Тоді я буду головним за "Нокаут в ефірі", — заявив Льонька.

— Це що, спортивний розділ? Боксерський, чи як? — поцікавився: Вася Кругляшкін.

— Та ні, — пояснив Льонька. — Нокаут — у переносному розумінні. Ми такий критичний відділ заведемо. А то всякі ці "Сміх крізь сльози", "За вушко та на сонечко" й інші "Вила в бік" уже набридли. А у нас буде своя назва. Оригінальна! Критичний розділ — "Нокаут в ефірі"!

"Кого захочу, того й протягну, — подумав Льонька. — Усі боятимуться мене, просто труситимуться! Чудово! Краса!.." Але Таня й тут подала свій тихий голос:

— Туди треба Юхима призначити: він — найсправедливіший. І нікого даремно нокаутувати не буде.

— А я що ж? — обурився Льонька. — Хочу бути головним відповідальним за "Нокаут"!

Слова "головний" і "відповідальний" були улюбленими Льониними словами.

Неквапливо складаючи інструменти до свого музичного футляра, Олег раптом звернувся до Льоньки:

— А хочеш, ми тебе просто "головним" призначимо? Ну, "найголовнішим" і "найвідповідальнішим"! Над усіма! — Олег непомітно підморгнув Тані, яка вже хотіла кинутися вперед із своїми запереченнями.

І тут відбулося диво: Тиха Таня послухалась цього німого знака — і промовчала.

— Найголовнішим? Най... — трохи розгубився Льонька. — Я не знаю... Як інші, як товариші....

— А ми що? Ми згодні! Згодні! — заторохтів Владик, віддано дивлячись Льоньці у вічі. І потім тихо додав: — А я ким же буду?

— Ти? Ким будеш? — поважно перепитав Льонька, який вмить увійшов у роль "найвідповідальнішого". — Ти будеш головним спостерігачем, оскільки у тебе очі особливі — все бачать! А відділ твій так і назвемо: "На власні очі"! Непогано, га?..

Всі погодилися, що це непогано.

... На горищі усі пробули до самого вечора. А вниз спускалися вже не спотикаючись, не наступаючи в пітьмі на кішок: всюди повкручували нові лампочки.

Олег ішов останній, бережливо притискаючи до грудей свій громіздкий футляр.

— Дома, певно, скажеш, що цілу симфонію розучив? — усміхнувся шофер Вася. — Адже з ранку до вечора пропадав.

— Авжеж, доведеться, — зітхнув Олег.

— А чи не набридло брехати?

— Ще й як набридло! Та виходу ніяк не знайду. Бабусю шкода.

— Пошукати треба!..

Тиха Таня уповільнила кроки, дочекалася Олега і все-таки поцікавилась:

— А навіщо ж ми Льоньку за найголовнішого вибрали?

— Просто так... Коли вже він любить командувати, нехай спробує. Може, йому на користь піде?

Вийшовши на подвір'я, усі розійшлися по своїх під'їздах. Льоня і Вася Кругляшкін повільно піднімалися до дев'ятої квартири, на третій поверх.

— Негарно все-таки вийшло... — сказав Льонька. — Ти йому допомагав репродуктор встановлювати і динамік, і підсилювач монтувати, і взагалі... А мені — жодного слова! Сусід називається!

Шофер Вася почав пильно вдивлятися у Льончине обличчя — так, ніби бачив його вперше.

— Що?.. Забруднився, га? — Льонька потер щоку.

— Та ні, родимі плями у тебе виявив. Точніше сказати, не плями, не такі, звісно, як у Калерії Гаврилівни, а все-таки досить помітні цяточки. Є, достеменно є!..

— Що це значить?

— А ось що: БОБУПІШ ви свій організували? Чудова затія! Але нічого до ладу не зробили. Лише бігали, за сарай ховалися, таємничі фізіономії корчили. І кричали: "Ми — господарі двору! Господарі двору!" А цей білявий хлопчина без ніякого галасу добру справу надумав. Я й вирішив допомогти йому, щоб вам, крикунам, довести: добрі справи метушні й тріскотняви не потребують. Зрозумів, якщо вже на те пішло?..

Вони стояли біля своєї квартири. Льоня не знав, що й відповідати.

— Ой! — вигукнув він раптом, почухавши потилицю, — а назву ж для своєї радіостанції ми так і не придумали! По-моєму, добре так: "Говорить горище!" Адже з горища все починалося?

Вася Кругляшкін задумливо розвів руками, поскуб свою кепку з коротким козирком. І нарешті сказав:

— Горище... Слово ж дуже-то негарне. Давай краще так: "Говорить сьомий поверх!". Це ж ніби як сьомий поверх виходить, оскільки над шостим розташований...

— Правильно! — зрадів Льонька. — Я саме так і думав! Так і хотів: "Говорить сьомий поверх!"

"ЩОБ УСЕ, ЯК У ДОРОСЛИХ..."

— Я викинусь із вікна! — заявила на кухні Калерія Гаврилівна Клепальська. І щільніше закрила кватирку: вона боялася холоду. — Він виживає мене за допомогою звуків!..

Усе це стосувалося Льоньки, який тепер не вимикав радіо ні вранці, ні вдень, ні ввечері. Він буквально приріс до буфета, на якому стояв маленький коричневий ящичок з довгими, вузькими прорізами. Приймач був увімкнутий на повну потужність, бо Льонька боявся чогось не розчути. Увесь час він покрикував на домашніх:

— Тихіше! Тихіше!.. Передають щось важливе!

А диктор тим часом пропонував розучити пісню, яку всі вже давно знали напам'ять.

Щоб поговорити про щось серйозне, мати й батько виходили тепер на кухню.

Льонька не просто слухав радіо — він навіть записував ті фрази, які диктори повторювали найчастіше. В загальному зошиті, на обкладинці якого було написано "Говорить сьомий поверх!", з'явилися такі записи: "Наш спеціальний кореспондент повідомляє... Сьогодні наш кореспондент побував... У нас в гостях... Зараз у нашій студії... Слухайте бесіду нашого міжнародного оглядача... Співайте разом з нами!.." і таке інше.

Льонька тепер міг розмовляти лише на одну тему. Олег досадливо відмахувався від нього:

— З тебе, знаєш, такий би чудовий гучномовець вийшов: торохтиш, торохтиш!

І тільки Владик покірно вислуховував свого повелителя і йому це вже починало набридати.

— Розумієш, — укотре вже говорив Льонька, — у нас усе має бути, як у дорослих! Щоб це не іграшки якісь там, а щоб усе по-справжньому!

Добре було б і нам про когось сказати: "У нас у гостях!.." Га? Як ти гадаєш?

— Та хто ж захоче в гості на горище? — засумнівався Владик. — Хіба що домогосподарки білизну розвішувати? Їх можна запросити в гості і запитати: "Скажіть, будь ласка, що ви сьогодні розвішували: сорочки чи, може, трусики свого сина?"

— Дурниці! Нічого ти не розумієш! Для початку ми будемо запрошувати в гості один одного: ти запросиш мене, а я запрошу тебе. Ну, а. потім і хтось із дорослих з'явиться. Цілком навіть імовірно... І ще ось добре було б ввести передачу "Співайте разом із нами!"

— Та хто з тобою захоче співати? У тебе ж голос... як це... ламається.

— А я Сенька Блошкіна примушу! Він же у хорі співає, у нього голос поставлений. Ти чув, Таня говорила? Ось накажу — і співатиме. Я ж тепер відповідальний. Накажу — і танцюватиме!

— Ну, цього по радіо не побачиш. Це вже краще по телевізору показувати.

Льонька серйозно наморщив лоба й напівголосно, немов по секрету, сказав:

— А що? Може, й телебачення своє влаштуємо.

— Це вже ти занадто! Куди сягнув!..

Льонька й сам відчув, що "сягнув".

— Взагалі, щодо телебачення, там буде видно. А в гості ми запрошуватимемо. І бесіди проводитимемо. Ось, наприклад, так… зачекай… я зараз у зошит зазирну.

Льонька зазирнув і вів далі:

— Ось так, наприклад: "Розкажіть, будь ласка, нашим радіослухачам… Поділіться, будь ласка, своїми думками…" І далі таким робом. А гість, значить, ділитиметься. Здорово?

— А пригощати не треба буде? — запитав Владик. — Усе-таки гості!

Льонька удавано голосно розсміявся і поблажливо поплескав Владика по плечу:

— Не розумієш іще! Це ж не такі гості, котрі там… на чай завітають. Це ж у переносному розумінні.

— Ну-у, якщо в переносному, тоді гаразд. А то я думав… Мати завжди каже: "Краще самим у гості ходити, ніж до себе запрошувати. Клопотів з ними не оберешся!"

Якось увечері Вася Кругляшкін розшукав Льоньку у ванній кімнаті:

— Миєшся? Ну гаразд, не вилазь… Тут зі школи дзвонять, про твоє здоров'я запитують.

Якби Льонька був не у ванній, а, скажімо, в річці, він, напевно б, пірнув під воду.

— Захворів ти, чи що? — здивовано запитав шофер Вася.

— Еге ж, захворів! — стиха, напіввилазячи з ванни і озираючись по сторонах, ніби хтось міг його почути, сказав Льонька. — Захворів... Радіостанцією нашою я захворів! Ось чим! Адже нікого, крім мене, це не стосується. А мені за все відповідай! Ось два дні й пропустив... Не пішов до школи. Я в цей час дорослe радіо слухав. Ну, досвід, чи що, переймав. Адже така справа у нас у будинку вперше за всю історію. А в школу я вже п'ять з половиною років щодня ходжу. І ще стільки ж ходитиму. У нас, розумієш, на радіо все по-справжньому має бути, по-дорослому!..

— А виходить у тебе, Леоніде, все якось по-дитячому. Намилити б тобі шию!

Вася Кругляшкін зник у коридорі, а Льонька розгублено помацав шию, яка й так була вже намилена.

В ОСТАННЮ СЕКУНДУ!

Увага! Увага!

В останню секунду!..

Рівно секунду тому сталася величезна подія в історії будинку номер дев'ять дріб три: почала працювати радіостанція "Говорить сьомий поверх!".

Дорогі товариші мешканці! Тепер щодня, рівно о двадцятій годині нуль-нуль хвилин за місцевим часом, ви будете слухати наші радіопередачі.

Слухати їх вам доведеться обов'язково, бо в кожній передачі, можливо, буде щось сказано й про вас, про ваших дітей чи інших найближчих родичів, а також про квартиру, в якій ви живете. І уявіть собі: якщо ви не почуєте передачу самі, вам доведеться потім бігати по всьому будинку й довідуватися: що сказали і як сказали? А інші

мешканці можуть щось переплутати, і тоді ви будете дуже довго хвилюватися і переживати.

Отож краще не пропускайте наших радіопередач! Оце й усе. Передача "В останню секунду!" закінчена. Вів передачу Сенько Блошкіи.

А зараз слухайте...

У НАС У ГОСТЯХ...

За розпорядженням Льоньки першим до мікрофона був запрошений він сам. Диктор Сенько Блошкін вів бесіду точно за текстом який Льонька склав напередодні. Перед Сеньком лежали запитання, а перед Льонькою — відповіді.

— Сьогодні у нас у гостях усім вам добре відомий Льонька Уткін з квартири номер дев'ять, — наслідуючи інтонації справжніх дикторів, почав Сенько. — Здрастуйте, товаришу Льонька Уткін!

— Добрий вечір, — відповів Льонька.

— Чи згодні ви, товаришу Льонька Уткін, побесідувати з нашими радіослухачами і відповісти на деякі запитання, які нас хвилюють?

— Згоден.

— Велике вам спасибі. Ми чули, що з вашої особистої ініціативи на подвір'ї був організований "Бойовий будинковий піонерський штаб". Чи правда це?

— Так, це правда. З моєї ініціативи, — скромно погодився Льонька.

— Ще ми чули, що ви — найголовніший і найвідповідальніший за всі радіопередачі.

— Так, це правда. Мене вибрали відповідальним. — І, трохи подумавши, Льонька додав одну фразу до завчасно підготовлених відповідей: — Мене вибрали одностайно!..

— А чи не поділитеся ви з нами, товаришу Льонька Уткін, своїми думками?

— А чого ж, поділюсь. Найближчим часом я збираюся...

Але що саме збирається робити Льонька найближчим часом, мешканці будинку так і не довідалися, бо в репродукторі пролунав злий, захеканий голос Тихої Тані:

— Все з твоєї ініціативи, так?! Прославляєш себе, так? І ти, Сенько, теж хороший: читаєш з папірця, мов папуга!

— Тихше ти!.. Тихше! — злякано, на все подвір'я прошепотів Льоня. — Сенько, відтягни її від мікрофона!

— Я тобі відтягну! Я зараз таке скажу!..

Сенько Блошкін нарешті оговтався і незворушним дикторським голосом повідомив:

— Увага! Передача "У нас в гостях!" з технічних причин відміняється.

НАЙОСТАННІШІ ВІСТИ

Дорогі товариші мешканці! Якщо у вас щось поламалося — ну, скажімо, ніжка від столу одлетіла чи праска перегоріла, — не

засмучуйтесь. Усе це швидко відремонтується і стане зовсім новеньким, бо наш "Бойовий будинковий піонерський штаб" вирішив відкрити на подвір'ї майстерню.

Ми сподіваємося, що у кожного мешканця найближчим часом що-небудь зламається, і тоді наша майстерня прийде вам на допомогу!

Назва у майстерні вже є — "Що зламалось — усе відремонтуємо!", а приміщення у неї поки що немає. Та це байдуже! Ми вирішили відкрити нашу майстерню у старій дровітні. Про цю ж дровітню наш місцевий поет склав такі вірші:

"По місту ходить чутка знову:

Дровітня є,

В дровітні — дрова.

Дітей дивує чутка ця,

Здивовані і люди літні:

Кому,

Навіщо ще й дровця

В домах з опаленням потрібні?!"

Наш спеціальний кореспондент із квартири номер дев'ять повідомляє, що дрова ці привезла з собою зі старого будинку Калерія Гаврилівна Клепальська. Там, у старому будинку, не було центрального опалення і дрова зігрівали Калерію Гаврилівну, а тут, у нас, вони "не світять і не гріють". Проте Калерія Гаврилівна звикла до своїх дров, і їй

сумно з ними розлучатися. Один наш спеціальний кореспондент проліз у дровітню з боку даху й точно з'ясував, що дрова ці давно вже потрухли.

Ми впевнені, що Калерія Гаврилівна стане, нарешті, свідомою і викине свої трухляві дрова. Тоді вже ми не лазитимемо в дровітню через дах, а ходитимемо туди через двері й відкриємо свою майстерню! Тим більше, що, як повідомляє спеціальний кореспондент з тієї ж самої дев'ятої квартири, кухонний столик Калерії Гаврилівни зовсім розвалюється. І ми його з вдячності відремонтуємо поза чергою!

ПЕРЕДАЄМО ОГОЛОШЕННЯ!

... Увага! Увага!

Сьогодні ми починаємо збирати інструменти для нової майстерні. Пункт збирання — квартира номер сімнадцять. Здавайте їх просто у вікно, після третьої години дня, Олегу Брянцеву. У двері не дзвоніть і не стукайте, щоб не турбувати сусідів. Якщо у вікно випадково висунеться бабуся, не тікайте: вона тільки на вигляд сердита.

Несіть напилки, стамески, рубанки, лещата, електропаяльники і взагалі все, що може знадобитись. І навіть те, що, на вашу думку, не може знадобитись, також несіть: на місці побачимо! Якщо інструменти зіпсовані, не біда: ми їх відремонтуємо! Але якщо вони нові, це все-таки краще!

Поспішайте! Поспішайте! Прізвища мешканців, які здадуть інструменти у перші три дні, будуть оголошені по радіо. Уявляєте собі, як приємно буде послухати вам самим і всім вашим родичам!

... Увага! Слухайте, юні мешканці нашого будинку! "Бойовий будинковий піонерський штаб" просить вас протягом трьох днів скласти точні списки усіх найцікавіших книжок, які є у ваших особистих бібліотеках. Не бійтеся, будь ласка: ніхто і не думає їх відбирати. Просто

ми хочемо влаштувати "великий книгообмін". Що, це таке? А ось послухайте! Наприклад, юний громадянин Ікс має на руках книгу "Народжені бурею", давно її прочитав і хоче прочитати книгу "Острів скарбів", яку має у своїй шафі юний мешканець Ігрек, котрий цікавиться: саме тією "Бурею". Ось тут і відбувається тимчасовий книгообмін. В результаті Ігрек одержує "Бурю", а Ікс "Острів" з усіма його скарбами. І так далі... Здається, зрозуміло.

Це ж буде чудово! Так книжки лежать собі на полицях, припадають пилом, нудьгують без діла... А тут вони будуть увесь час у роботі! І в бібліотеку бігати не треба буде: адже там теж гарну книжку не одразу одержиш, спочатку на черзі постоїш!

Тільки попереджаємо: кожен, хто шматуватиме обкладинки або книжку замість скатерки під тарілку з супом підкладатиме чи взагалі "зачитає" цікаву книжечку, — одразу потрапить у страшну радіопередачу, яка називається: "Нокаут в ефірі". То ж краще загортайте книжки в білий папір і читайте акуратно — на чистому місці і з чистими руками.

Оце і все, що ми хотіли повідомити. Вела передачу Таня Крутихіна.

ЗНОВУ... "У НАС У ГОСТЯХ!"

— Починаємо чергову передачу "У нас у гостях!". Сьогодні у нас в гостях двірник дядько Семен.

— Мені в гості ходити ніколи, — пролунав хрипкий бас дядька Семена. — Я у справі на горище зайшов.

— Пробачте, дядьку Семене, ви хочете сказати "на колишнє горище"? І взагалі ми хочемо попередити, що вас зараз слухає дуже багато людей, — лагідно, тоном гостинного господаря намагався улестити двірника диктор Сенько Блошкін.

— Горище воно і є горище! Невідомо ще, як пожежна охорона все це сприйме. Захопили комірчину самовільно і влаштували невідомо що!

— Ви хочете сказати, що ми організували радіостудію "Говорить сьомий поверх!"? — відчайдушно намагався налагодити бесіду Сенько.

— У будинковій книзі шість поверхів значиться. І крапка! — не здавався дядько Семен.

— Продовжуємо нашу дружню бесіду, — повідомив радіослухачам Сенько Блошкін. — Може, ви, дядьку Семене, невдоволені юними мешканцями нашого будинку? Розкажіть, будь ласка, радіослухачам, чим саме ви незадоволені!

— А всім незадоволений! На подвір'ї ви багато стовбичите — ось що. Сиділи б удома, уроки б робили — от би й був порядок.

— Ну, дядьку Семене, якщо ніхто не буде на подвір'я виходити, — почав втрачати самовладання Сенько, — то це вже буде не подвір'я... А, як би це сказати... заповідник! Чи... якась заборонена зона!

— Надто вже розумні всі поставали, — похмуро відповів дядько Семен.

— А ми б хотіли налагодити з вами...

— Не чіпай кишку! Поливальну кишку не чіпай! — закричав раптом репродуктор на стовпі. І в ту ж мить радіослухачі побачили дядька Семена, який висунувся з напівкруглого вікна на горищі. Він люто погрозив хлопчині, який там, унизу, обливав дівчат холодним крижаним струменем.

Потім двірник зник. А передача "У нас у гостях!" тривала далі.

— А ви знаєте, дядьку Семене, ми нещодавно у вас у будинкоуправлінні прочитали одну дуже цікаву книжку, — вступила в бесіду Тиха Таня.

— Знайшли місце! Краще б у бібліотеку записалися! Недалеко, здається: через дорогу перебігти.

— А такої книжки в жодній бібліотеці немає. Вона знаєте як називається?

Дядько Семен мовчав.

— "Будинкова книга"! Це не та, звичайно, яку мадам Жері вела, а наша, нова! І ось ми з неї довідалися, що в нашому будинку проживають, виявляється, три маляри, два штукатури, два муляри і багато ще інших різних робітників, які на будівництвах працюють. От би з їхньою допомогою ремонт зробити! Га, дядьку Семене! І наш "Бойовий будинковий піонерський штаб" допоможе. Давайте запросимо зараз усіх на недільник або ж на суботник по ремонту свого рідного будинку!

— Ви б ото краще за собою слідкували, — буркнув двірник. — Усі стіни в парадному своїми іменами посписували й іншими всякими непристойностями...

— А ми все це білилами замажемо, — пролунав голос Олега Брянцева. — І стіни в парадному пофарбуємо!

— Щоб зручніше потім по чистому писати було?! Місця вам, чи що, не залишилося? — не здавався двірник.

— Е ні, якщо хоч одне слівце з'явиться, ми по почерку довідаємось!

— Оце інша справа! — погодився нарешті дядько. Семен. І втомлено зітхнув.

Дружня бесіда з двірником дядьком Семеном закінчена, — оголосив Сенько Блошкін…

ЗАГЛЯНЕМО ДО КВАРТИР!

… Наш спеціальний кореспондент з квартири номер тридцять шість передає, що вчора увечері цю кватиру спіткало страшне стихійне лихо: перегоріли пробки.

У героїчній боротьбі з цим лихом брала участь уся квартира: одні мешканці побігли до магазину по свічки, інші подіставали зі скринь гасові лампи, треті помчали шукати монтера, але було вже пізно і його не знайшли… Нарешті сам наш спеціальний кореспондент Владик Вербицький проявив чудову ініціативу: незважаючи на пізній час (було вже двадцять три години нуль-нуль хвилин за місцевим часом), він побіг в інший під'їзд, у квартиру номер сімнадцять, розбудив там бабусю Ганну Степанівну, підняв з постелі Олега Брянцева і привів його безпосередньо на місце катастрофи.

Наша радіостудія відзначає винахідливість свого спеціального кореспондента і твердо сподівається, що наступного разу Владик Вербицький чи хтось із мешканців тридцять шостої квартири ризикне сам, нехтуючи всіма небезпеками, вкрутити нову пробку замість перегорілої.

… Наш спеціальний кореспондент з квартири номер десять передач, що вчора вранці юна мешканка Валя Пузирьова залізла у вапну і просиділа там рівно одну годину тридцять чотири хвилини. Валя вчиться на другій зміні, і їй нікуди було поспішати. А всі Валині сусіди пішли на роботу невмивані.

Спочатку сусіди тихо просили Валю вийти, потім почали стукати в двері, але Валя не відповідала. Тоді всі захвилювалися… Думали навіть,

що Валя втопилася — тим паче, що вона не вміє плавати. Почали смикати двері й навіть намагалися зірвати їх з петель.

Тоді Валя озвалася:

— Я перша зайняла ванну, і я маю право у ній сидіти скільки захочу!

Всім давно відомо, що у ванні не сидять, а миються. Мешканці намагалися пояснити це Валі, проте довго вони пояснювати не могли, бо запізнювались на роботу.

Пізніше, у бесіді з нашим кореспондентом, Валя пояснила, що вона дочитувала у ванні одну дуже захоплюючу книжку.

Кажуть, що сьогодні Валя дістала якийсь новий, дуже товстелезний цікавий роман. Бідні мешканці квартири номер десять: їм доведеться йти до лазні!

… Наш міжнародний оглядач передає з квартири номер п'ять. Вчора, рівно о другій годині дня, зі школи сюди прибув Стасик Гавриков. У коридорі прибулого Стасика зустрічали його мама, бабуся і молодша сестричка Рита. Стасик передав їм своє пальто, шапку і портфель, а ніяких дружніх вітань — на зразок як, наприклад, слів "здрастуйте" чи "спасибі" — не передавав.

На честь почесного гостя був даний обід, під час якого Стасик ні з ким не обмінявся промовами і навіть жодного слова не вимовив, а тільки дипломатичними кивками голови давав зрозуміти, щоб йому принесли першу страву, потім — другу, а потім уже — й третю.

Після обіду, що минув у напруженій і недружній обстановці, Стасик кілька разів невиразними рухами губів давав зрозуміти, що йому щось не подобається. Але що саме йому не подобалося, так ніхто й не второпав.

Після обіду почесний гість попрямував у приготовані для нього покої, тобто на диван, і проспав майже півтори години. Тим часом мама і стара бабуся натирали підлогу, а молодша сестричка Рита на кухні мила посуд.

Піднявшись, нарешті, з дивана, почесний гість вирушив на екскурсію на подвір'я у супроводі своїх приятелів з інших квартир.

Увечері на честь почесного гостя було влаштовано перегляд телевізійної передачі. Разом із високим гостем у першому ряду сиділа його молодша сестричка Рита, якій давно вже час було спати. Але спати вона не могла, бо почесний і високий гість не дозволяв вимикати телевізор доти, доки не закінчилися передачі й дикторка не побажала усім на добраніч.

Уроки високий гість цього дня не готував. В особистій бесіді з нашим кореспондентом він заявив, що у нього немає жодної трійки. Це так: жодної трійки у нього справді немає, зате є три двійки.

У бесіді з нашим кореспондентом Стасикова бабуся нічого не сказала, а лише важко зітхнула. І мама нічого не сказала — і теж зітхнула. А молодша сестричка, десятирічна Рита, сказала, що це не брат, а просто якийсь "заморський пан!". І ще вона обізвала свого брата "наслідним принцем". Устами дитини промовляє істина!

Наш спеціальний кореспондент з квартири номер двадцять три передає, що сьогодні вдень юна мешканка цієї квартири Зіночка Перепілкіна встановила новий рекорд тривалості телефонної розмови: вона не вішала трубку протягом вісімдесяти дев'яти хвилин, хоча всі інші мешканці мало не повісились!

Слід сказати, що попередній рекорд тривалості телефонної розмови (сімдесят дві хвилини) також належить Зінаїді Перепілкіній.

У бесіді з нашим кореспондентом Зіночка заявила, що своє вчорашнє спортивне досягнення вона не вважає найвищим.

Ми не хочемо суперничати з Зіною в тривалості розмов і тому закінчуємо нашу сьогоднішню радіопередачу. До завтра, товариші мешканці!

Рівно о двадцятій годині нуль-нуль хвилин за місцевим часом чекаємо вас на підвіконнях, а також на лавах у подвір'ї, біля старого дерев'яного стовпа.

До побачення!

БЕСІДА З БАТЬКАМИ

Дорогі товариші батьки! Ми тепер часто будемо бесідувати з вами. І ви навіть не зможете нас перебити, щоб зробити якесь зауваження. Ми допомагатимемо вам виховувати нас і боротися з усякими нашими недоліками — з ледарством, боягузтвом і таке подібне. От сьогодні ми розповімо вам одну історію, в якій нічого не. вигадано. Цю історію повідомила нам одна дівчинка, ім'я якої ми змінили на її власне прохання. З цієї історії ви довідаєтеся, як... А втім, краще розповімо все по порядку.

... Настав травень, і квартира одразу збезлюдніла. Поїхала з чоловіком на курорт сусідка, дуже буркотлива, яка завжди скаржилася, що Катя крутиться під ногами (а вона зовсім ніколи й не крутилася).

— Ну, тепер ти повна господиня в квартирі, — сказала мама. — Задоволена?

Але Катя не була задоволена. Навпаки, вона була дуже й дуже засмучена. Спершу мама не здогадувалася, у чому справа, а потім зрозуміла: Катя боялась залишатися вдома сама. Вдень ще нічого, а от

уночі, коли мама чергувала в лікарні, Катя місця собі не знаходила. Точніше кажучи, вона знаходила собі місце, але в іншому будинку: тікала ночувати до своєї подруги Оленки.

Мама приходила з нічного чергування рано-вранці, а Катя поверталася від Оленки пізніше. Якось, повернувшись, вона побачила, що мама спить, а на столі лежить записка: "Отож, ти у мене страшенна боягузка? Просто соромно за тебе. Адже ти у третій клас перейшла! В піонери вступати збираєшся!"

Катя й сама не знала, чого вона; боїться. Скільки разів вона давала собі слово, що витримає, не побіжить до Оленки — і щоразу втікала.

Якось, ідучи на нічне чергування, мама сказала:

— Пильнуй за телефоном, Катю. Повинен бути один дзвінок! Дуже важливий...

— Угу, розумію, — відповіла Катя.

Мамі часто дзвонили від хворих, яких вона лікувала.

Дзвонили навіть уночі. І кожного разу мама закінчувала розмову словами: "Ви дзвоніть, коли буде потреба. У будь-який час дзвоніть, будь-ласка, не соромтесь!"

Мама пішла, а Катя почала читати книжку і час від часу поглядала на телефон. Вона думала, що важливий дзвінок пролунає дуже скоро, а його все не було й не було. Коли впали сутінки, Катя захвилювалася. Вона дивилася на телефон благаючими очима, і, ніби зглянувшись, він нарешті задзвонив.

— Це автобаза? — пролунав у трубці хриплий голос.

— Та ні! — досадливо відповіла Катя і кинула трубку. "Хоч би він швидше ще раз подзвонив! — думала вона.

Я б довідалася, у чому справа, сповістила мамі на роботу, а тоді побігла б до Оленки!" Але телефон не дзвонив… Звідкись згори почулися чоловічі голоси. Вони то затихали, то ставали голоснішими. Це здалося Каті дуже таємничим. "Дивно!" — злякано подумала вона. Підійшла до вікна й уважно оглянула підвіконня, потім висунулася і подивилась на карниз. Ні на карнизі, ні на підвіконні нікого не було. "Та це ж радіо у сусідів, нагорі!" — раптом здогадалася Катя. На мить їй стало смішно. Та тільки на одну мить, бо наступної миті було вже не до сміху: їй здалося, що в коридорі шкребуться миші.

Зблiднувши, Катя прислухалася до шерхоту. Але в цей час брязнула металева кришка, і вона зрозуміла, що це листоноша опустив щось у поштову скриньку. Катя відкрила скриньку — там лежав лист для сусідки. Катя одразу поклала його назад: сусідка не любила, коли брали її листи.

І раптом Каті здалося, що миші справді шкребуться, та тільки не під підлогою, а десь угорі, на стелі. "Що за дурниці! — Адже миші не можуть бути угорі!" — міркувала Катя. Це, проте, не дуже заспокоїло її, і вона почала сторожко прислухатися до дивного шурхоту. Тоді до неї долинули й віддалені звуки музики. "Вальс! "Дунайські хвилі"! — зраділо додумала Катя, мовби вона почула голос старого знайомого. — Це ж сусіди танцюють і човгають ногами!"

Проте заспокоїлася вона ненадовго. Кожне рипіння мостин примушувало її здригатися і дослухатися.

"Ні, так більше не можна! — вирішила вона. — Піду до Оленки!"

Катя відчинила парадні двері, але одразу подумала: "А як же дзвінок! Адже він важливий для мами. Напевно, дзвонитимуть від

якогось хворого. Я піду, а мама так нічого і не довідається. Не можна, не можна йти!"

Вона зачинила двері, замкнула їх на всі запасні замки й навіть на ланцюжок, потім прилягла на канапу, вкрилася байковою ковдрою і почала пригадувати усі книжки і фільми, де йшлося про сміливих людей і їхні подвиги. Але й література Каті не допомагала. Вона ще кілька разів поривалася піти до Оленки, але потім спохвачувалася: "А важливий дзвінок?" І залишалася. Так вона й заснула.

Над ранок їй приснився сон. Вона стоїть на площадці парадних дверей, двері зачинені, а в порожній квартирі дзеленчить, надривається телефон. Катя знає, що це той самий дуже потрібний для мами дзвінок, але потрапити до квартири не може. І взагалі не може зрушити з місця, як це часто буває уві сні.

Катя розплющила очі. Було вже зовсім видно, телефон і справді дзвонив. Вона скинула ковдру, підбігла до апарата, зняла трубку й почула мамин голос:

— Катю, ти вдома? Ти не втекла до Оленки?

— Ні, мамо, я не втекла.

— Ну, тоді я і всі мої товариші, лікарі, просять передати тобі, що ти молодець, справжній молодець!

— Але ж важливого дзвінка не було! Я увесь час чекала, а його все не було й не було.

— Як то не було? — засміялася мама. — Мій дзвінок — це і є той найважливіший дзвінок!..

… Дорогі товариші батьки! Зараз ми розповіли вам про досвід Катиної мами, яка здолала боягузтво своєї дочки. Ми постаралися записати цю історію з Катиних слів складно, як оповідання, щоб вам було цікаво слухати. Ми тепер часто будемо розповідати про досвід передових батьків. А імен і прізвищ називати не будемо, отож не соромтеся, будь ласка, і пишіть нам на "сьомий поверх". Вів передачу Сеиько Блошкін.

ДЛЯ ВАС, ПЕНСІОНЕРИ!

Увага! Увага!

Говорить сьомий поверх!

Звичайно наша передача починається о двадцятій годині за місцевим часом, тобто тоді, коли майже всі дорослі вже поприходять з роботи.

А сьогодні ми включили свій мікрофон о п'ятнадцятій годині, тобто о третій годині дня. А чому? А тому, що передача, наша буде для тих, хто вже не ходить на роботу, хто своїм довгим і, як то кажуть, бездоганним трудовим життям заслужив право відпочивати. Ми так і назвали свою передачу: "Для вас, пенсіонери!"

Ми вирішили влаштувати великий концерт: адже в години відпочинку приємно послухати музику, вірші і, незважаючи на вік, потанцювати! Тепер ми мало не щодня влаштовуватимемо такі концерти. Одне слово, у нашому будинку пенсіонери не нудьгуватимуть!

Всі ви, звичайно, заслужили право на відпочинок. Це факт! Але ж увесь час відпочивати й відпочивати теж нелегко: від цього можна так стомитися, що й не радий будеш! Тому ми хочемо, дорогі товариші

пенсіонери, зробити так, щоб і вам було не нудно відпочивати і нам на користь пішло.

Нещодавно ми прочитали вголос будинкову книгу. З неї ми довідалися, що в будинку номер дев'ять дріб три живуть пенсіонери сімнадцяти різних професій. І кожен працював по своїй спеціальності років із тридцять, а то й сорок, або й ще більше. Ну, а у нас поки що немає ніякої професії. Але ми дуже хочемо навчитися справжнього діла! Кожен з нас чимось захоплюється: хто любить радіотехніку, хто столярує, хто хоче будувати моделі, а хто танцює чи навіть співає... Ось ви, товариші пенсіонери, і можете допомогти нам у всіх цих справах!

Ми довідалися, що в двадцять третій квартирі живе пенсіонер, який дуже багато років пропрацював інженером на авіаційному заводі. І ми хочемо попросити його: візьміться, будь ласка, керувати нашим авіаційним гуртком! А в шостій квартирі проживає старий слюсар: може, він допоможе організувати нам майстерню "Що зламалось — усе відремонтуємо!". Інструментів ми зібрали стільки, що до Олега Брянцева у кімнату просто не зайдеш: справжній склад, та й годі! Ось ви б і допомогли нам трішечки, Валентине... Валентине Захаровичу! Га? Згодні?..

Або ось ми хочемо хореографічний гурток організувати, щоб танцювати вже за всіма правилами науки. А в тридцять першій квартирі якраз проживає колишня балерина.

Ми, звісно, самі не бачили, але, кажуть, вона навіть у "Лебединому озері" танцювала. І наші дівчатка теж дуже люблять танцювати, от тільки не вміють. Навчіть їх, будь ласка, Клавдіє Теодорівно! Гаразд?

Одне слово, "Бойовий будинковий піонерський штаб" може кожному пенсіонерові підібрати справу до душі. А найактивніших пенсіонерів ми навіть вирішили обрати членами свого "Піонерського штабу". — Хіба погано звучить: "піонер-пенсіонер"?!

До речі, ми повинні сказати, що деякі мешканці нашого будинку вже відгукнулися на заклик БОБУПІШа: "Товариші дорослі, дружіть з нами!" Наш спецкор з дев'ятої квартири передає, що Калерія Гаврилівна Клепальська висловила бажання вести по нашому радіо уроки французької мови і бесіди про хороші манери.

Це буде чудово! Ось, приміром, вивчимо ми всі французьку мову, прийдемо на сусіднє подвір'я, почнемо розмовляти, а пас ніхто не розумітиме! І ми зможемо говорити все, що захочемо! І "Графа Монте-Кріcто" ми зможемо прочитати в оригіналі, тому що Олександр Дюма-батько писав, як відомо, французькою мовою!

Ну, а про хороші манери вже й казати нічого! Вони нам дуже знадобляться. Тому що, як повідомляють наші спецкори з різних квартир, багато хто з юних мешканців валяється вдень на ліжкові просто в черевиках і штанях; виделку тримає в руці так, ніби хоче проштрикнути тарілку наскрізь; а з дівчатками поводиться так, що д'Артаньян усіх їх по черзі викликав би на дуель!..

Одне слово, ми підтримуємо цінну ініціативу Калерії Гаврилівни. І ще хочемо повідомити, що, згідно з неперевіреними даними, Калерія Гаврилівна, здається, згодна звільнити дровітню і віддати її нашому "Бойовому будинковому піонерському штабу". Про це повідомив в останню мить той же таки спеціальний кореспондент з дев'ятої квартири.

І, нарешті, найголовніше. Ми просимо, щоб товариші пенсіонери допомогли нам відповідати на запитання радіослухачів. Ми хочемо щонеділі проводити передачі: "Запитуй що завгодно — все одно відповімо!". Ми вже одержали дев'яносто вісім перших запитань. З них сімдесят три від Жорика Калугіна з першої квартири. Жорик цікавиться усім на світі: і ракетами, і макетами, і лічильними машинами, і Марсом, і атомною енергією... Але ми не змогли поки що докладно відповісти на всі ці запитання. А от деякі товариші пенсіонери можуть: адже серед них — аж два доктори і три кандидати наук! Це все ми прочитали у

будинковій книзі. І ми просимо товаришів кандидатів і докторів допомогти нам. Бо без їхньої допомоги нам доведеться перейменувати свою передачу і назвати її так: "Запитуй що завгодно — все одно не відповімо!"

Оце і все, про що ми хотіли побесідувати. А зараз слухайте концерт! Ми починаємо з старовинних вальсів, які так люблять усі пенсіонери...

ХТО ЦЕЙ КОРЕСПОНДЕНТ?!

— Хто він? Хто цей кореспондент? — лютувала на кухні "мадам Жері-внучка". — Я знайду його! Я його викрию!..

Льоня зачинився у кімнаті. Але й туди долинали крики й погрози Калерії Гаврилівни.

— Це ж неподобство! Я зовсім не збираюся лізти на горище і бесідувати звідти про хороші манери! Французька мова!.. Нехай вони спершу рідною мовою навчаться розмовляти! А дровітня? Та ніколи в житті! Ніколи в житті я не викину свої дрова, які зберігалися стільки років і які мені дорогі! Ні за що в світі!..

— Ти розумієш, — скаржилася вона по телефону своїй приятельці. — Це ж справжнє знущання! Глузування! Вони говорили про мене у передачі для пенсіонерів. Що, цікаво, вони хотіли цим сказати? Що мені вже п'ятдесят п'ять років? Чи що я наближаюся до пенсійного віку? Що спільного у мене з пенсіонерами, що?! Я, бачте, погодилася звільнити дровітню! Згідно якихось там неперевірених даних! Нехай вони перевірять ці дані! Ну, звичайно... Правда твоя, просто з принципу! Ніколи не звільню, ніколи...

Одержавши підтримку своєї приятельки, Калерія Гаврилівна знову загаласувала наодинці на кухні. Крик її увірвала поява шофера Васі Кругляшкіна.

Шофер Вася увійшов до кухні у своєму робочому комбінезоні, з засуканими рукавами, з милом і рушником у руках.

— Саме так: їх треба навчити хороших манер! — зло відкарбувала "мадам Жері-внучка". — І я піду до будинкоуправління! Нехай вони примусять замовкнути всіх цих кореспондентів з горища! Кожного дня концерти для пенсіонерів! Просто вирішили заморити старих людей: спати неможливо, відпочити неможливо! І ці обурливі повідомлення!

— Які повідомлення? — здивовано, не розуміюче закліпав очима Вася. — Вас же на весь будинок прославили! Такі хороші справи ви придумали — ну, просто не чекав!

— Ви ще багато чого від мене не чекаєте! — рішуче вигукнула Калерія Гаврилівна. — До будинкоуправління! Я у них вимагатиму! Вони зобов'язані охороняти своїх мешканців од свавілля!..

З цими словами Калерія Гаврилівна вибігла на площадку парадних сходів.

Вася Кругляшкін підійшов до Льониних дверей:

— Виходь, Леоніде! Не бійся!

Льоня обережно виглянув у коридор.

— Це ти ловко придумав! — похвалив його Вася. — Почав, значить, її перевиховувати? — Вася зітхнув: — Тільки що з цього вийде? Бачив, як спалахнула?

— Не бачив, але чув. Крізь двері.

... Сусідка з десятої квартири виймала газети з поштової скриньки.

Побачивши Калерію Гаврилівну, вона сплеснула руками:

— Я така рада! Така рада! У моєї Віри з французької мови лише трійки. Хотіла репетитора запросити. А тепер ви допоможете їй, люба Калеріє Гаврилівно! Просто по радіо. Це так чудово! І безплатно! Ви багатьом допоможете...

— Так, я їм усім допоможу! — похапцем промовила "Жері-внучка" й помчала вниз.

Але на другому поверсі її перехопило подружжя пенсіонерів. Вони завжди ходили разом і навіть говорити умудрялися якось разом, в один голос.

— Чудо-во! Просто чудо-во! — дуетом заспівало старе подружжя, — Спасибі за всіх наших онуків і онучок! Спасибі!..

— Будь ласка! На здоров'я... — трохи розгубившись і вже без недавньої люті промовила Калерія Гаврилівна. І побігла далі.

На першому поверсі її зустріла прибиральниця, з відром і ганчіркою у руках. Від цієї суворої жінки всі мешканці будинку вже багато років чули лише одне: "Ноги треба витирати! Вдома, либонь, витираєте!.."

Але зараз вона виявилася дуже багатослівного:

— От навчіть, навчіть їх хороших манер, Калеріє Гаврилівно! Тоді, либонь, ноги в парадному витиратимуть. І на стінах не писатимуть свої імена... Й інші всякі речі! Навчіть їх, навчіть!

— Я їх навчу! І провчу! — на ходу мовила Калерія Гаврилівна, вибігаючи на вулицю.

Будинкоуправління було у дворі, в напівпідвалі.

Вибігши на подвір'я, Калерія Гаврилівна зупинилася. Дорогу їй перепинив цілий гурт пенсіонерів, які щойно, сидячи на лавці під дерев'яним стовпом, слухали радіопередачу. Всі почали вітати Калерію Гаврилівну й навіть потискати їй руки:

— Чудово, чудово придумали! Дуже благородно! Дуже! Вирішили, значить, подарувати свої знання підростаючому поколінню? От якби всі мешканці так вчинили! Це для усіх нас — взірець! І дровітню, значить, вирішили звільнити? Правильно! Відкрили простір дитячій ініціативі й самодіяльності!

— Так-так... Вирішила подарувати... І відкрити простір... — пробелькотіла Калерія Гаврилівна, розгублено відповідаючи на вітання і потиски рук.

— Ну, не будемо, не будемо вас затримувати... Прийміть іще раз!..

Бігом спустившись у напівпідвал, Калерія Гаврилівна рішуче відчинила двері будинкоуправління і просто з порога вигукнула:

— Чули? Я повертаюся на виховну роботу!

— Чули! Авжеж, чули! — відповів кербуд, спершись на стос довідок і паспортів. — Цей "сьомий поверх" усіх нас того... До діла залучив! Хочу навіть сьогодні сам особисто по їхньому радіо виступити і подяку оголосити: усі стіни у під'їзді, уявіть собі, до ладу привели! Нічого не скажеш: молодці! А щодо дровітні — ви правильно вирішили, товаришко Клепальська!

— Так, вирішила! Якщо дітям треба — будь ласка! Мені не шкода!

ЛЬОНЬЧИНА ПРЕМІЯ

Тітка Поллі, як відомо, примусила Тома Сойєра фарбувати паркан якраз у день суботнього відпочинку. І саме в той далекий день Том "відкрив великий закон", який звучить так: "... для того, щоб хлопчику або дорослому захотілося чогось, потрібно лише одне — щоб цього було нелегко домогтися". Льонька не дуже твердо пам'ятав закони фізики, які він вивчав у школі, але закон Тома Сойєра знав напам'ять.

Вийшло так, що майстерня "Що зламалось — усе відремонтуємо!" призначила перший пробний ремонт парадного у першому під'їзді саме на неділю, тобто, як і тітка Поллі, на день відпочинку. А ще напередодні Льонька довідався, що у неділю тільки на одному-єдиному дев'ятигодинному сеансі йде новий дитячий фільм, про який дівчатка у дворі казала: "Незрівнянний!.."

Ще напередодні Льонька купив квиток. Він вирішив, що коли почати роботу о восьмій ранку, то до дев'ятої цілком можливо звільнитися.

Майстерня "Що зламалось — усе відремонтуємо!" старанно підготувалася до того, щоб знищити у всіх парадних будинку написані на стінах "імена та інші всілякі непристойності", як висловився двірник дядько Семен. Цілих десять днів майбутні маляри навчалися у справжнісінького маляра, який жив у квартирі номер шістдесят один. У будконторі, що була недалеко від будинку, з труднощами випросили на якийсь час щітки й драбини. Дістали вапно й фарби... Отже, все було готове!

Вирішили почати з першого під'їзду, з того самого, в якому жив Льонька. На пропозицію Тихої Тані кожен повинен був працювати на своєму поверсі, щоб перш за все знищити свої власні витівки. Найдужче Тані хотілося, щоб Льонька повозився з стіною свого поверху, бо саме на цій стіні років зо три тому він намалював потвору з кісками і підписав: "Танька — дурепа!"

Рівно о восьмій ранку Льонька встановив драбину, підтягнув відро з вапном та щіткою і взявся до діла. Він пригадав усі поради, які давав справжній маляр з шістдесят першої квартири. Але Тиха Таня і тут проявила вредність характеру: вона ніяк не хотіла зникати зі стіни. Льонька наклав на неї вже кілька шарів вапна, а кіски і витріщені очі, трохи зблідлі, таки дивилися й дивилися на нього.

Льонька тричі виймав з кишені куртки вузький синій квиточок, з любов'ю розглядав його — і тричі переконувався, що початок сеансу саме о дев'ятій годині ранку, а не о десятій і навіть не о дев'ятій тридцять, як хотілося б йому. Часу до дев'ятої залишалося дедалі менше й менше. Що тут робити?

Ось тоді Льонька і згадав знаменитий закон Тома Сойєра. Взагалі він часто звертався за порадами до знаменитого шибеника, вигадника й фантазера. І зараз теж вирішив скористатися його прикладом. Льонька згадав, як Том Сойєр примусив-таки своїх приятелів фарбувати паркан, удавши, що йому самому ця справа дуже до душі і що права на таку почесну працю нелегко домогтися.

Льонька згадав, що бідолаха Том тягнув до паркану відро з вапном сонячного весняного ранку, коли так хороше гуляти, бігати, стрибати — одне слово — робити все, що завгодно, та тільки не фарбувати паркан. І цього ранку також сяяло весняне сонце, і Льоньці теж хотілося займатися усім, чим завгодно, аби лишень не білити стіну біля своєї квартири. Та понад усе йому, звісно ж, хотілося піти до кіно. Вузький синій квиточок, здавалося, пропалив кишеню куртки і добрався до самого Льониного серця. Нарешті з двох квартир на поверсі один за одним з'явилися хлопці, які не були ще в БОБУПІШі, не працювали у новій майстерні — і тому могли спокійнісінько бігти на вулицю.

Але вони не бігли. Кожен зупинявся біля Льоньки, здивовано розглядав драбину, щітку й навіть мало не стромляв ніс у відро з вапном. І кожен неодмінно вигукував:

— Ой, що це ти робиш?!

Першим вигукнув Гарик, добрий і веселий хлопець, який не тільки дозволяв, а навіть сам пропонував усім на подвір'ї кататися на своєму двоколісному велосипеді й поносити свою "капітанку" з якорем і лакованим козирком.

Гарик довго і заздрісно дивився на Льоньку, хоча за вдачею своєю зовсім не був заздрісний. Він намастив вапном палець, понюхав і мало не покуштував його на смак.

— Не треба: отруїшся! — зупинив його Льонька.

— Дай-но я теж спробую, — попросив Гарик. Льонька глянув на нього з жалем:

— Дуже хочеться, га? Розумію! Усім хочеться! Не ти, як кажуть, перший, не ти останній. Мене вже тут десять чоловік просили. Просто благали, в ніжки кланялись. — Льонька, як завжди, починав захоплюватися. — Але я не можу...

Доброму Гарикові ця відмова була зовсім незрозумілою:

— Не можеш? Чому?

Льонька таємниче озирнувся по сторонах:

— За-бо-ро-не-но! Адже ми вчилися у справжнього маляра! А ти не вчився... Цілий місяць досвід переймали! — Льонька непомітно для себе збільшив строк навчання рівно втроє. — Тобі ж, Гарику, я б дозволив... Але ж це вміти треба!

Відмовляти Гарикові було дуже незручно: Льонька одного разу до того накатався на його двоколісному велосипеді, що лопнули камери водночас на двох колесах. І все-таки він вирішив трохи помучити свого доброго сусіда по поверху:

— Зрозумій: це ж не всім довіряють. А тільки кращим... Ну, тим, хто в БОБУПІШі і взагалі чимось відзначається!..

Гарику довелося скромно визнати, що нічим особливим він поки що не відзначився.

— Ну що ж, — сумовито мовив Гарик. — Я пішов...

Він ступив кілька повільних кроків униз сходами. І лише тоді Льонька зглянувся:

— Зачекай-но...

Гарик прояснів і повернувся на площадку. Але раптом відчинилися двері десятої квартири і вийшла Гарикова сестра, сувора, підтягнута семикласниця Ліда, яка зверхньо дивилася на всіх хлопців з подвір'я і завжди дорікала своєму молодшому братові за "безхарактерність і м'якотілість". Ліда хотіла, як завжди, гордо пройти мимо, ледь кивнувши головою. Але не змогла, зупинилася і теж зазирнула у відро, заляпане вапном.

— Що це ти робиш, Льоню?

— А ось фарбую стіну. У нас із усього будинку відібрали найдостойніших і доручили цю справу!

Ліді ніколи і в голову не прийшло б займатися малярними роботами, але те, що вона не потрапила в число "найдостойніших", боляче вразило дівчину.

— А хто це, цікаво довідатись, відбирав?

— Комісія! — не розгубився Льонька. — Дуже відповідальна комісія!

— І по всіх квартирах ходили?

— По всіх! Тебе, певно, вдома не було…

— Дуже дивно. Я, між іншим, двічі допомагала мамі робити ремонт і вмію фарбувати не гірше за тебе. Хочеш, покажу?

— Не можна, не можна! — Льонька з відчайдушним виглядом заступив собою і відро, і драбину, і чорну потвору з кісками. — Сказали, що нікому не можна довіряти!

— А тобі можна?

— А мені можна.

— Ну знаєш, коли вже тобі довірили, то мені й поготів можна!

У цей час вийшов на площадку Веня, хлопчик, який більше за всіх користувався добротою і безкорисливістю свого сусіди Гарика і якого всі в будинку звали Занудою. Побачивши відро, щітку й драбину, Веня не втримався від запитання:

— Ой, що це ти робиш?

— Не бачиш хіба? Ремонтую!

— Льо-онь, а Льо-онь, дай мазнути! Хоч разочок! — одразу заскиглив Веня.

— Ну що з вами вдієш? — безсило змахнувши руками, здався нарешті Льонька, помітивши, що маленька стрілка на ручному Лідиному годиннику загрозливо наближалася до дев'яти. — Гаразд: давайте! Тільки так: фарбуватимете по черзі. Спершу Гарик півгодини пофарбує, тоді Ліда, а ти, Веню, в останню чергу.

— Чому-у? Га, Льо-онь! Чому-у я в останню? Гарик, поступись мені, га?

Добрий Гарик вже ладен був безмовно поступитись, але Ліда вихопила у Льоньки щітку й міцно вклала її в руку своєму безхарактерному братикові:

— Тримай! І не будь ганчіркою!

— Так... — сказав Льонька й витяг із кишені синій вузький квиточок. — Значить, через півтори години я повернуся, — і щоб стіна була як новенька!

Щасливий Гарик почав уже залазити на драбину, але в ту ж хвилину з'явився "відділ технічного контролю" у складі Тихої Та ні і Юхима Трошина, Услід за ними, не кваплячись, витираючи піт з лоба, піднімався сходами й Олег Брянцев.

— Ага! — зловтішно вигукнула Тиха Таня. — Наш Льонька вже влаштувався: експлуатує найману робочу силу!

— Та що ви! Я просто... — розгубився Льонька.

— Адже ясно було сказано, що недосвідчених, тих, які не пройшли курс навчання, не допускати! — уже спокійним, діловим тоном повчально промовила Таня.

Горда Ліда з презирством глянула на Таню:

— Ми з Гариком двічі ремонтували свою кімнату. Разом із мамою… Тож, будь ласка, не хвилюйся.

— І потім, я… я передав їм свій досвід, — пробелькотів Льонька. А тоді одразу осмілів духом: — І взагалі, самі ж ви казали: "Треба усіх залучати до суспільно корисної праці!" Ось я й залучаю! Весь свій поверх залучаю!

Таня зміряла Льоньку з ніг до голови осудливим поглядом і раптом помітила у нього в руці вузький синій квиточок:

— А це що таке?

Як представник "відділу технічного контролю" вона взяла квиток, перевернула його:

— Ага, все ясно: сам зібрався розважатися, а інші за нього працюватимуть! От Олег о сьомій піднявся — і все вже на своєму поверсі зробив! А ти…

— А що я?.. Я на свої гроші купив квиток, щоб вручити його як премію тому, хто перший закінчить! Отже, Олегові! Одержуй, будь ласка, Олег, заслужену тобою нагороду! Мені не шкода… І мерщій біжи: за п'ять хвилин починається. От!.. От що я придумав! Погано, га?

Все це Льонька випалив одним духом, сам ще толком не розуміючи, хороша чи погана його вигадка.

— Це ти дуже чудово придумав, — першим підтримав Льоньку добрий Гарик, звісившись з драбини.

Льонька тицьнув квиток у руку розгубленому Олегові й гордо вигукнув:

— Що? Непогана ідея?!.

— Здається, перша, яку ти не перехопив на ходу в Тані, — несподівано з'єхидничав завжди скромний і сором'язливий Юхим Трошин.

"ПОЛІТ ДЖМЕЛЯ"

Олегова бабуся надіслала листа на горище.

"Велике спасибі вам, юні друзі, за вашу турботу про ветеранів праці! — писала бабуся. — Не забуваєте ви про нас, старих! А про молодих ви іноді, на жаль, забуваєте. І, зокрема, про молоді таланти! А вони ж є! І живуть у нашому будинку. Недалеко за прикладом ходити: живе на першому поверсі юний віолончеліст Олег Брянцев. Чому ж ми не чуємо по радіо його віолончелі? А вона ж може і повинна зазвучати! Сподіваюся, що мій лист не залишиться без уваги!

Одна пенсіонерка".

Це був перший лист від "дорослої радіослухачки", і на нього не можна було не відповісти. На горищі терміново було скликано нараду.

— Які будуть пропозиції? — на правах "найголовнішого" запитав Льонька.

Владик єхидно хихикнув:

— А от нехай Олег і програє... для своєї бабусі... Таку, знаєте, пісеньку — стару, та тільки з новими словами: "Жив-був у бабусі онучок музичний!"

— Ти б помовчав трохи, — одірвавшись од книжки, промовила Тиха Таня і знову схилилася над сторінкою.

Олег, збентежений і розгублений, стояв збоку, прихилившись до дерев'яного стола-верстака: "Що тепер робити? Як пояснити бабусі?.. Так, хитрощі до добра не доводять! І от усі вони повинні тепер через нього щось вигадувати!"

Олег раптом рішуче труснув своєю великою, круглою головою, ніби сердито буцнув повітря:

— Піду й скажу їй усю правду!

— Правильно! — одразу підтримав його Юхим Трошин.

Шофер Вася Кругляшкін стояв біля вікна і, здавалося, не слухав розмову, а з інтересом розглядав дроти, що тяглися униз — до старого дерев'яного стовпа. Та, коли Олег найрішучішим жестом підтягнув пояс і з виглядом "будь що буде" попрямував до дверей, Вася швидкими кроками наздогнав його і зупинив:

— Зачекай-по, Олег! Ми, якщо вже на те пішло, влаштуємо концерт для твоєї бабусі. І віолончель зазвучить! Сьогодні ж увечері. У когось із вас є платівки з записом віолончелі, га?

— У нас вдома є, звісно... — нерішуче, не розуміючи ще, що саме задумав шофер Вася, відповів Олег.

— Ні, ваші платівки не потрібні: бабуся їх напам'ять знає. А ще у когось є?

— Я пошукаю, — відповіла Таня.

— І я подивлюся, — пообіцяв Льова Груздєв.

— От і приносьте на восьму годину. Я сам сьогодні поведу передачу, якщо вже на те пішло. А зараз оголосимо…

Вася підійшов до підсилювача, увімкнув його і якимось не своїм голосом промовив у мікрофон:

— Увага! Увага! Говорить сьомий поверх! Щойно ми одержали листа від "однієї пенсіонерки". Вона дорікає нам за те, що ми проходимо повз творчість своїх місцевих юних талантів. Сьогодні увечері виправимо цю помилку. Ми познайомимо вас з творчістю Олега Брянцева! Слухайте наші радіопередачі!

Вася вимкнув мікрофон і глянув на здивовані обличчя своїх юних приятелів.

— Як же це? Навіщо?.. — тихо, з докором промовив Олег.

— Усе буде гаразд! — Вася ляснув його по плечу. — Тягніть музичні платівки! А тоді все зрозумієте! Я вас не підведу!

* * *

До вечора бабуся встигла побувати в усіх квартирах, де жили її знайомі:

— Ви чули, сьогодні увечері гратиме мій онук! Так просто й оголосили: "Ми познайомимо вас з творчістю Олега Брянцева!" Обов'язково послухайте, обов'язково!

"Тільки б не пішов дощ! — хвилювалася бабуся, виглядаючи на вулицю і дивлячись на небо. — Бо ж усе зірветься... Усі зачинять вікна і нічого не почують! І в садок ніхто не прийде!"

Але погода була за бабусю. Сонце, яке увесь день ховалося у хмарах, надвечір, уже йдучи на спочинок, прощально позолотило дах, і вікна, і молоді травневі крони дерев...

Бабусина реклама зіграла свою роль: на восьму годину вечора всі лави у дворі були зайняті і майже з усіх вікон висовувалися обличчя радіослухачів. Сама бабуся сиділа у центрі подвір'я біля садового столика. Вона одягла свою найкращу сукню, хитромудрі старовинні сережки і взагалі була схожа на іменинницю.

А на "сьомому поверсі" також готувалися до передачі. Ніхто ще не розумів, що саме затіяв шофер Вася Кругляшкін.

Солідний Левко Груздєв, любитель шахів і музики, приніс довгограючу платівку.

— Це концерт для віолончелі з оркестром у чотирьох частинах, — повідомив він.

— З оркестром не підійде, — сказав Вася. І відклав платівку. — Адже у нас немає тут оркестру...

— Як це "у нас тут"? — не зрозумів Левко.

Та Вася нічого не відповів. Він узяв у руку другу платівку, що її принесла Тиха Таня.

— "Політ джмеля" з опери Римського-Корсакова "Казка про царя Салтана", — прочитав Вася. — Це, здається, сама тільки віолончель, так? Без усякого супроводу?

— Без усякого! — підтвердила Таня.

— І дуже добре! Адже у нас тут немає ніякого супроводу. — Юхим Трошин перший розгадав Васин задум.

— Але ж це нечесно, — тихо сказав він. — Це ж обман!

— Я не хочу! — твердо мовив Олег.

Вася лукаво підморгнув їм обом: мовляв, заспокойте свої нерви.

— Обману не буде! — весело запевнив Вася. — Прошу тиші! Платівку на диск! Вмикаю мікрофон!..

Тиха Таня слухняно поклала платівку на диск саморобного електропрогравача.

— Увага! Увага! Говорить "сьомий поверх"! — почав Вася. — Двадцять годин нуль-нуль хвилин за місцевим часом! Починаємо нашу чергову радіопередачу! Сьогодні ми познайомимо вас з творчістю юного мешканця нашого будинку Олега Брянцева з квартири номер сімнадцять. Слухайте "Політ джмеля" з відомої вам опери Римського-Корсакова!..

І ось швидким казковим джмелем закружляли, задзижчали по подвір'ю віртуозні звуки віолончелі.

— Це все-таки негарно... нечесно виходить... — пошепки мовив Юхим Трошин.

— Еге ж, таку славу створювати! — з затамованою заздрістю пошепки підтримав його Льоня, — Чужим смичком жар загрібати!

— Юхиме! Леоніде! — з веселою усмішкою прошепотів шофер Вася. — Все буде чесно-благородно. І ніяких чужих смичків! Дотримуйтесь спокою: мікрофон увімкнений!

— І нехай увімкнений! А я вимкну! — несподівано спалахнув Олег. — Це ж справжнісінький обман! Юхим правду каже!..

Вася вибалушив очі й трагічним голосом промовив:

— Ти мені не довіряєш?! Дайте дослухати музичну класику в тиші!

Усі притихли. А джміль кружляв по подвір'ю, то долітаючи до самого горища, то спускаючись униз — до садового столика, до гордої Ганни Степанівни, що не вірила вухам своїм.

Та ось віолончель замовкла. Її змінив голос шофера Васі:

— Ми обіцяли ознайомити вас з творчістю Олега Брянцева. І ознайомили! "Політ джмеля" передавався завдяки радіопідсилювачу, що його змонтував Олег Брянцев; по дротах, які він протягував; через динамік і репродуктор, які він встановлював на подвір'ї... Отже, ви ознайомилися з творчістю Олега. І блискучі результати цієї творчості! Дорога Ганно Степанівно, бабуся Олега, ви можете сьогодні пишатися своїм онуком! Ви хотіли, щоб він любив свій інструмент? Він і любить інструмент, а точніше сказати — інструменти: напилки, паяльники, рубанки — гарні робочі інструменти! І ми впевнені, що ви щиро радієте цьому! Ну, а музичний номер виконував лауреат Всесоюзного конкурсу...

ЕХ ТИ, ВИХОВАТЕЛЬ!

О двадцятій годині нуль-нуль хвилин у репродукторі щось зашурхотіло, заклацало, зашелестіло. Мешканці будинку чекали почути голос, який звичайно починав радіопередачу:

"Увага! Увага! Говорить сьомий поверх!.." Та замість того вони почули аж два голоси, що сперечалися один з одним.

— Ти цього, не зробиш! — говорила Тиха Таня.

— Що хочу, те й зроблю: я — головний! — пошепки заперечував їй Льонька.

— Ні, не зробиш! Я вимкну мікрофон!

— Тільки спробуй!

Таня с, як видно, спробувала, і репродуктор замовк. Потім він знову ожив — і чийсь третій голос сповістив:

— З технічних причин передачі почнуться через півгодини. Вибачте, будь ласка!..

Півгодини сварилися на "сьомому поверсі" Таня і Льонька.

— З пияцтвом треба боротися! — уперто наполягав Льонька.

— Правильно, треба. Але ж він не п'яниця, — спокійно відповідала Таня. Вона поклала мікрофон на дерев'яний стіл, сіла на нього й навіть близько не підпускала Льоньку.

— Ти зрозумій, — почав утовкмачувати Льонька, — він уже двічі приходив додому напідпитку. Владик бачив.

— Бачив! Бачив! На власні очі! — квапливо запевнив Владик.

— Ну от… Значить, він уже починає регулярно пиячити, і ми повинні покласти цьому край від самого початку. Тим більше, що Юхим переживає. Рюмсав навіть…

— Плакав! — тихо і твердо поправила Таня.

— Ну, плакав… А батько дуже соромиться Юхима, коли той бачить, що він напідпитку…

— Ще й як соромиться! Я сам бачив. На власні очі! — заторохтів Владик. — Навіть ховається у чужі під'їзди. І весь червоний якийсь…

— Ну от, бачиш! — Льонька закрокував по радіостудії. — Отже, у нього є совість. І якщо ми його вчасно пошпетимо, він усе зрозуміє і виправиться. Я такий фейлетончик напишу, що вмерти можна!

— От сам і вмирай!..

— Та ти повір мені, — продовжував своєї Льонька. — Я ж краще за тебе розумію. Хто "Жері-внучку" перевиховав? Я!.. У мене є досвід! І взагалі я — найголовніший! І наказую тобі увімкнути мікрофон!..

— А я не увімкну!

І не увімкнула! Передача почалася через півгодини, та Льонин фейлетон, від якого "просто вмерти" можна було, так і не прозвучав.

Це трапилося днів із п'ять тому. Льонька затаїв образу.

— Ну гаразд, — заявив він Тихій Тані. — Коли ще хоч раз побачу його п'яним, зачинюсь один у студії і так йому всиплю! І ти вже мені не завадиш! Захисниця знайшлася! З пияцтвом боротися треба!.. А ти, Владику, стеж!

Владик почав стежити — і вистежив. Рівно через п'ять днів, увечері, він, захекавшись, увірвався у дев'яту квартиру. Ні з ким не привітавшись, одразу пробіг до Льониної кімнати.

— Мої бесіди про гарні манери поки що подіяли не на всіх, — зауважила йому услід Калерія Гаврилівна, що стояла в коридорі.

Та Владикові було не до гарних манер.

— Бачив! Сам бачив. На власні очі!

— Кого? — сполошився Льонька.

— Юхимового батька — ось кого!.. До горілчаної крамниці зайшов. Там на розлив дають… Зараз він вип'є — це вже факт! І крадькома, щоб ніхто не помітив, додому прослизне.

— Ага, так?! Знову, значить, за своє?! — погрозливо промовив Льоня. — Е, ні! На цей раз він уже не прослизне!

— Давай побіжимо на горище, завчасу увімкнемо мікрофон, поки Таня не прийшла, і фейлетончик твій прочитаємо! — захлинаючись від передчуття скандальної історії, запропонував Владик.

— Немає у мене фейлетона! — гірко зітхнув Льонька. — Таня витягла з кишені й розірвала.

— А ти напам'ять!

— Напам'ять я не можу… До того ж хвилюватимуся і зовсім усе переплутаю. Ні! У мене… у мене… — Льонька переможно забігав по кімнаті. — У мене є інший план! У-ух який! Він, значить, людей соромиться, коли вип'є, еге? Соромиться?..

— Еге ж! Ще й як соромиться! — поспішив запевнити Владик. — Одного мешканця побачить біля під'їзду — й одразу ховається.

— Ну, сьогодні вже він у нас не сховається! Швидше! Нагору! На горище! У студію!..

— Увага! Увага! — пролунав на все подвір'я торжествуючий Льонин голос. — Увага! Усіх мешканців будинку просимо негайно вийти до своїх під'їздів. Повторюємо!.. Усіх мешканців будинку просимо негайно вийти на подвір'я, до своїх під'їздів!..

Через п'ять хвилин на подвір'ї будинку номер дев'ять дріб три зібрався натовп. Багато хто з мешканців, послухавши Льоню, вийшли до своїх під'їздів. Вони з подивом перезиралися й запитували один одного:

— У чому справа? Що сталося? Навіщо сказали виходити?..

На "сьомий поверх" не прибігли, а буквально злетіли Олег, і Тиха Таня, і Юхим Трошин, і Левко Груздєв, і Семен Блошкін, і Танина подруга Люба Казачкіна... З тими ж запитаннями вони накинулися на Льоню й Владика:

— Що сталося? У чому справа?..

— Про тебе, Юхимчику, дбаємо! Батечко твій знову в горілчаний магазин на розі заглянув. Ось він зараз крізь стрій сусідів пройде і під впливом громадського обурення одразу перевиховається! Більше тобі плакати не доведеться! Повір мені!

— Здорово придумано! — підтакнув Владик.

Юхим зблід і, ні слова не сказавши, кинувся по сходах. "Тільки б не запізнитися! Тільки б не запізнитися!.." — думав він, судорожно притискуючи руку до грудей.

Юхим вибіг на подвір'я. З досадою глянув на старий дерев'яний стовп і на сріблястий репродуктор, що поблискував, ніби нічого й не сталося, у променях вечірнього травневого сонця.

І мешканці також дивилися на репродуктор. Але не злостиво, а з очікуванням і здивуванням: навіщо він викликав їх усіх на подвір'я? Що сталося?..

Опинившись, на вулиці, Юхим, не дивлячись по сторонах і не звертаючи уваги на сюрчання міліціонера, перебіг дорогу в недозволеному місці й помчав просто до горілчаного магазину на розі… Він зіткнувся з батьком у дверях. У руках батько тримав пакет з яблуками і пляшку з мінеральною водою.

— Тату!.. Ти?! Ти?! — Юхим пильно глянув в обличчя батькові.

— Звісно, я, — лагідно відповів батько й нахилив до сина своє бліде, втомлене обличчя. — Що з тобою?..

Сльоза котилася по Юхимовій щоці:

— А вони подумали… що ти знову… І я теж повірив…

Батько випростався і пильно дивився кудись удалину, повз вулицю, повз бульвар, що тільки-но перейшов на зелену, літню форму одягу.

— Цього більше ніколи не буде, синку. Ніколи… Ти чуєш?..

* * *

— Увага! Увага! Говорить сьомий поверх! Усіх мешканців будинку номер дев'ять дріб три просимо знову піднятися у свої квартири. Ми просто вирішили влаштувати фізкультхвилинку: невеличку пробіжку

сходами на подвір'я. Ми хотіли, щоб ви після робочого дня подихали трохи свіжим повітрям. Фізкультхвилинка закінчена!..

Семен Блошкін вимкнув мікрофон. І всі одразу, наче по команді, накинулися на Льоню.

— Як ти насмів? Що тепер скажуть мешканці?! — кричав запальний Семен Блошкін. — І мене таким дурнем виставив: "влаштували фізкультхвилинку"! А що я мав казати? Як пояснити мешканцям?! Дорослих людей примусили сходами бігати. Хуліганство, та й годі!..

— Він же у нас "найголовніший", він усе може, — докинула Тиха Таня. — А як же, усе... Вигадав відповідати на запитання радіослухачів! Ну, й що вийшло? Закидали нас різними розумними запитаннями, а ми відповісти й не можемо: самі не знаємо... До докторів наук кожні п'ять хвилин бігати незручно: вони тоді з "докторів" на "хворих" обернуться. Вася Кругляшкін казав, що не треба влаштовувати такі передачі. А Льоня своє: "Я — головний! Що хочу, те й передаватиму!"

— А ми ось зараз увільнимо його з цієї посади! — запропонував Левко Груздєв. — Переведемо на іншу роботу, з пониженням!

— Правильно! Треба його покарати! — загаласували з усіх сторін. — А то звик командувати!

— Ким же ми його призначимо? — з жалем дивлячись на Льоньку, промовила Люба Казачкіна.

Тиха Таня спокійнісінько вмостилася на дерев'яний стіл і сказала:

— Він любить командувати! От і нехай веде уроки гімнастики: "Раз-два, встали! Раз-два, сіли! Раз-два, кроком!.." І досвід вже має: влаштував сьогодні "фізкультхвилинку"!

Усім сподобалася Танина пропозиція, і її затвердили майже одноголосно. Тільки Владик утримався.

— А хто ж у нас тепер буде "найголовніший"? — несміливо запитав він.

— А навіщо нам "найголовніший"? — стенув плечима Олег. — Непотрібно більше! Годі! Усі разом працюватимемо. Так краще. Адже правда?..

Він підійшов до Льоньки, глянув на його сумну фізіономію і поклав руку на худе плече товариша:

— Ех ти, вихователь!..

"ЩО ЗЛАМАЛОСЬ — УСЕ ВІДРЕМОНТУЄМО!"

Тиха Таня без поспіху, задумливо перебирала підручники. Одні вона залишала на столі, інші клала в портфель. Були останні дні занять, і Таня вже думала про літо. Виїжджати з міста їй цього разу не хотілося. "Як же я поїду? — міркувала Таня. — А наше радіо? Усі вже звикли до передач... І я сама звикла. І потім, нова майстерня. Тільки-но відкрилася, стільки бігали, старалися, сварились — і раптом одразу поїхати!"

У цю хвилину пролунав дзвінок. "Хто б це міг бути? — здивувалася Таня. — Газети завжди у скриньку кидають. Може, телеграма?"

Хтось із сусідів відчинив двері, і Таня почула Льонин голос:

— Таня вдома?

А наступної хвилини Льонька, схвильований і червоний, з'явився у дверях.

— Слухай, Таню, ти накручуєшся? — випалив він просто з порога.

— Ти здурів, чи що?

— А мати твоя накручується?

— При чому тут моя мати? Кажи, у чому річ?

— У щипцях! Розумієш?

— Ні…

— Взагалі, така справа вийшла!.. Калерія Гаврилівна здала нам у майстерню свої щипці для накручування волосся. Це я її умовив. Невже, кажу, у вас нічого не зламалося за останній час? У всіх мешканців, кажу, вже давно щось та зламалося, а у вас іще ні. Чого ж це ви так відстаєте? Не скажу ж їй, що до нас ще майже ніхто нічого ремонтувати не приносив! Ну, через день вона прибігає зі щипцями. "Ось, — каже, — у мене зламалося!.. Зможете відремонтувати?" — "Зможемо", — кажу. І почав учора ремонтувати… А вони зовсім теє… просто навпіл!

— Виходить, "що зламалось — доламаємо!..". Так, чи що, — усміхнулася Тиха Таня.

— Що ж тепер робити? — розпачливо вигукнув Льоня, — Так їй віддавати не можна: на весь будинок ославить, буцімто ми не ремонтуємо, а ламаємо. А якби у тебе були такі ж щипці, я б їх віддав замість тих. Розумієш? Я вже усіх дівчат у будинку оббігав. До тебе останньої прийшов!

Таня подумала трохи, стенула плечима:

— У нас у квартирі ніхто не накручується. А в інших… чекай, чекай! Адже навпроти нас перукарка живе! Тітонька Дуся! У неї, певно, є…

Прихопивши портфель, Таня вийшла на площадку парадних сходів і подзвонила у сусідню квартиру.

— Скільки разів казала: картопля нам не потрібна! І не дзвоніть уранці!.. — почувся з-за дверей сердитий голос.

— Тітонько Дусю! Це не картопля, це я, Таня!..

— Танечка?

Двері відчинилися. Вигляд у перукарки був заспаний. Вона була у халаті, а волосся її було, здавалося, запорошене лапатим снігом: вона накручувала його на білі папірці. Спостережливий Льонька скис:

— Ось ба-ачиш… Значить, щипців у неї немає!

— Яких щипців? — почувши Льончине запитання, жваво поцікавилася перукарка.

— Щипців для завивки, — пояснила Таня. — Нам дужа потрібні. Тільки назовсім.

— Либонь ти, Танечно, накручуватися зібралася? Щипцями шкідливо: волосся перепалюється. Це вже ти повір нам, цирульникам!

Слово "цирульник" здавалося тітоньці Дусі оригінальнішим і красивішим, ніж звичайне "перукар".

— І взагалі рано тобі, Танечко, накручуватися. Ти кіски свої бережи. Коси — це молодість!

Тітонька Дуся не просто стригла й зачіски робила — вона любила пофілософствувати на теми, пов'язані із своєю професією, яку вона дуже шанувала.

— Слухай мене, Танечко, адже я добра тобі бажаю! Завивка після тридцяти літ добре, та й то коли її робити за допомогою новітньої техніки, яка ось, скажімо, у нашому салоні є. А щипці — це кам'яний вік. Вони у мене у старій шухляді на кухні валяються. Я ними різні дірки простромлюю…

— У вас? Валяються?! Покажіть нам! — радісно вигукнув Льоня…

Хвилин через десять він уже мчав у свою дев'яту квартиру й відразу, навіть забувши постукати, увірвався до кімнати Калерії Гаврилівни:

— Все! Відремонтували! Одержуйте, будь ласка!..

— Не завадило б усе-таки постукати у двері. Та-ак, мої бесіди про гарні манери поки що не дали цілком позитивних результатів.

"Жері-внучка" уважно роздивлялася щипці, поклацала ними, злегка погладила:

— Вони стали якісь зовсім нові: і блиск з'явився!

— Так це у нас така… така… якість ремонту, ось! — не розгубився Льонька. — Наждаком почистили — з'явився блиск! Нічого дивного!

— І скільки я за це винна?

— Ніскільки!

— Як? Безкоштовно?

Щипці одразу сподобалися Калерії Гаврилівні ще більше.

— Яка краса! Зовсім нові!.. Мов народилися заново! Диво, просто диво!

І вона побігла до телефону, щоб поділитися своєю радістю з якоюсь приятелькою.

— Чого вже там! Які були, такі і є. Нічого особливого, — скромно відказав Льонька. — Я пішов, бо до школи запізнюся.

Він і справді запізнювався.

За хвилину, збігаючи сходами, Льонька думав: "Ну, тепер уже на ввесь будинок розголосить: з ремонту повертають нові речі! Ніби з магазину!.."

* * *

Вдень у дворі з'явився високий незнайомець в окулярах.

Побачивши колишню дровітню, над якою красувалася "художньо оформлена" Олегом вивіска: "Що зламалось — усе відремонтуємо!", він так зрадів, ніби побачив здалеку давнього знайомого, якого саме і шукав.

— Ага! Ось вона, ця майстерня! — вигукнув незнайомець і щось занотував у блокнот.

Потім він обійшов сарай з усіх боків, мовчки поремствував на те, що дошки в одному місці розсунуті і в стіні утворилася чимала щілина (звідси й через дірку в дахові вивчали вміст дровітні спеціальні

кореспонденти у ті дні, коли дровітня була окупована Калерією Гаврилівною Клепальською).

Потім незнайомець увійшов до майстерні й побачив там самого Олега, який морочився з великим болтом і гайкою: певно, на болту стерлася різьба і гайка ніяк не хотіла доходити до металевої шляпки.

Незнайомець з інтересом оглянув майстерню і раптом запитав Олега:

— Це ваш верстат для палітурних робіт? Самі спорудили, га?

— Самі. А що?

— Та так... нічого. Певно, все-таки ваш "великий книгообмін" обшарпав обкладинки й корінці, так?

Олег підозріло глянув на незнайомця: звідки він знає про "великий книгообмін"? Проте, помітивши комсомольський значок на грудях у нього, Олег заспокоївся і, продовжуючи й далі морочитися з упертою гайкою, сказав:

— Ми взагалі вирішили усі старі книжки відремонтувати. От і спорудили верстат...

— Як же ви його спорудили?

— А дуже просто. Бачите: дві дошки і болти з гайками...

Незнайомець схилився над своїм блокнотом. Потім обвів очима майстерню і запитав:

— А де ж ваш верстат для зшивання книг?

— Он там, у кутку, — відповів Олег. І знову здивовано глянув на незнайомця: звідки йому все відомо?

А той продовжував цікавитися:

— Також самі зробили? Чи хтось вам допомагав?

— Самі. Це ж дуже просто: взяли широку дошку, на ній закріпили дерев'яну рамку, натягнули шпагат... Що ж тут особливого?

— Особливого, звісно, нічого немає, — сказав незнайомець, записуючи щось до блокнота. — Значить, боретеся за довголіття книжок? Добре діло! Я вам кілька своїх книжок принесу. Підлікуєте їх?

— Підлікуємо! Підлікуємо! — зрадів Олег. — У нас поки що мало замовлень.

— Це чому ж?

— Не довіряють нам. Бояться...

— А я ось ризикну! Принесу вам різні старовинні видання, які у букіністів придбав. Рідкісні книги! А ви вже їх омолодіть, будь ласка!

Олег одразу пройнявся симпатією до незнайомця:

— А може, у вас щось зламалося: чайник продірявився або електрична праска перегоріла?.. Приносьте, будь ласка! А то наші домогосподарки...

— І вони вам не довіряють, так? Не завоювали ще, значить, авторитету. Ну, нічого! Постараюсь вам допомогти. Усіх своїх сусідок

опитаю. Так їм прямо й скажу: є такі хлопці — що зламалось, все відремонтують! Я, правда, живу не у вашому будинку…

— Це байдуже! Байдуже! — поспішив заспокоїти Олег. — Ми у вас приймемо в ремонт усе… Усе, що схочете! Можемо навіть ковзани наточити і приклепати до черевиків. Намертво! Не відірвете!

— Це в травні — ковзани? — усміхнувся незнайомець. — А верстат для ковзанів теж самі спорудили?

— Ось бачите: закріплюємо і точимо напилком.

— Бачу. А це що, токарний верстат! По дереву, так?..

Олег з повагою глянув на незнайомця: розуміється! Олег цінував людей, які тямлять у техніці.

— Так, це наш токарний верстат. — І, передбачаючи запитання незнайомця, одразу ж додав: — Самі зробили. На ньому можна шашки виточити чи шахи. Держак для лопат і для прапорців. Іграшки різні…

— Іграшки?! — Незнайомець так зрадів, ніби сам ще перебував у шкільному віці. — Іграшки — це добре. Неподалік від вас відкривається незабаром новий дитячий садок. При трикотажній фабриці… Ось ви й візьміть шефство над малюками.

— А чого ж? Можна… — погодився Олег.

— Так і запишемо! — незнайомець знову схилився над своїм блокнотом. А потім запитав: — І хто ж усе це придумав? — Він обвів рукою майстерню.

— Та як вам сказати… Всі придумали!

— Всі одразу! Так не буває. Комусь усе-таки належить ідея? І є у вас якийсь, так би мовити, технічний керівник? Напевне є! І як усе це взагалі започаткувалося? Розкажи-но мені докладніше.

"Ось якби прийшов зараз Льонька! Він би вже все розписав як слід!" — подумав Олег.

І Льонька одразу, немовби вгадавши на відстані Олегові думки, з'явився у дверях. Слідом за ним прийшли і Юхим, і Льова Груздєв, і Тиха Таня. Наближався час відкриття майстерні. На табличці, прибитій до дверей, було написано: "Прийом замовлень з 14-ї години 30 хвилин до 7-ї години вечора. Пізніше здавайте замовлення у вікно Олегу Брянцеву — квартира номер сімнадцять (вікно з вулиці)".

— Ось він вам усе й пояснить! Краще від усіх розкаже! — Олег кивнув у бік Льоньки.

Незнайомець підійшов до Льоньки й. привітався:

— Так ти, значить, керував створенням цього... ну, як би краще назвати... самодіяльного комбінату побутового обслуговування?..

Тиха Таня насмішкувато, спідлоба спостерігала за Льонею: ось зараз він випалить: "Я! Під моїм керівництвом!"

Але Льонька подумав трохи, почухав потилицю і голосно, на всю майстерню, виголосив:

— Ніхто не керував! Усі разом працювали! А вміє більше від усіх нас он той, білоголовий... Олег Брянцев!

— Я так чомусь і подумав, — усміхнувся незнайомець.

— А ви, власне, хто будете? — поцікавився Льонька. — Кореспондент?

— Ні, чому ж кореспондент? Я з райкому комсомолу.

— З райкому?!

Враз усі обступили незнайомця.

— Так, з райкому. І прийшов я до вас не просто з цікавості, а у важливій справі. Хочемо ми створити у вас у дворі піонерський клуб. Клуб будинку номер дев'ять дріб три! Як би на це подивитесь?

— А навіщо це потрібно? — розвів руками Льонька. — Адже у нас є БОБУПІШ! "Бойовий..."

— "... будинковий піонерський штаб"! — перебив його гість.

— Звідки ви знаєте? — здивувався Льонька.

— Він усе звідкись знає, — тихо шепнув йому Олег. І голосно заявив: — У БОБУПІШ тільки чотири чоловіки входять, а в клубі будуть усі! Усі піонери нашого двору!

— Це буде чудово... — тихо підтримав Юхим Трюшин.

І Таня теж приєдналася:

— У піонерському клубі усі працюватимуть, а в БОБУПІШі один Льоня розпоряджається...

— Отже, згодні? Так і запишемо! — Гість схилився над блокнотом. — А ми вже й керівника гарного вам підібрали. Просто з виробництва. Та ви його знаєте краще за мене…

— Ми знаємо?.. — здивувався Льонька.

— Дуже добре знаєте! Він же в усіх ваших справах участь бере. І нам про вас багато гарного розповідає.

— Вася Кругляшкін! — голосно вигукнула Тиха Таня.

— Саме він! Хороший керівник?

— Ще б пак! — одразу підтримав Льонька. — Звісно, хороший: він же в нашій квартирі живе!..

У цей час до майстерні стрімголов ускочив Владик:

— Йдуть! Йдуть домогосподарки! З чайниками, каструлями, плитками… А одна навіть старі ночви тягне. Сам бачив, на власні очі!..

— Чому? Що це вони?.. — здивувалася Таня. — То не ходили, не ходили, а то раптом…

— Це Калерія Гаврилівна! — урочисто виголосив Льонька. — Нові щипці спрацювали! Я ж казав!..

ЗНОВУ… ГОВОРИТЬ СЬОМИЙ ПОВЕРХ!

— Друзі! Друзі! Послухайте!.. — вигукував Льонька, розмахуючи білим аркушем, по якому рівними вузькими стежинками бігли урочисті чорнильні рядочки. — Ось послухайте, якого ми одержали листа з

квартири номер сорок. Підпис не дуже розбірливий... але це пише якась жінка похилого віку.

— Звідки ти знаєш? — як завжди щось майструючи, запитав Олег. Цього разу він, озброївшись малярною щіткою і по лікті засукавши рукави, фарбував дерев'яний стіл-верстак.

— Звідки я знаю, що вона стара? — перепитав Льонька. — Дуже просто! З самого першого рядка: "У цьому будинку я живу вже сорок п'ять років..." Молода жінка не може стільки жити! Слухайте! Слухайте далі: "Спершу я займала комірчину без вікон у мадам "Жері-старшої". Потім у цій комірчині старі речі складали... Прийшла революція, і мені дали велику світлу кімнату. Мені ще багато чого дали: і освіту, і роботу... Та хіба все перелічиш?! Мені завжди хотілося, щоб будинок наш перефарбували в інший колір..."

— Це можна! — промовив Олег, помахавши у повітрі малярною щіткою.

— Ні, слухайте далі! — закликав Льонька. — Значить, так... "Мені завжди хотілося, щоб будинок наш перефарбували в інший колір. Адже всередині, думала я, усе змінилося, зовсім інше життя настало, а зовні будинок усе такий же — сірий і похмурий. "Мадам Жері" втекла за кордон. Та мені здавалося, що в деяких квартирах зловредна стара навмисне лишила після себе усякі огидні мікроби: плітки, чвари, лінощі, грубість... Щоправда, з кожним роком мікробів ставало дедалі менше й менше, та подекуди вони ще копошилися.

І раптом у нашому дворі зазвучав. новий голос — молодий, завзятий: "Увага! Увага! Говорить сьомий поверх!.."

"Сьомий поверх" дуже швидко проник на всі поверхи, заглянув у всі квартири. Він почав знищувати шкідливі мікроби, пришпилювати їх до стовпа — до того самого, що стоїть у нас у дворі і на якому висить

репродуктор. З'явилися юні спецкори, які почали робити в квартирах дуже корисну дезинфекцію. Спочатку люди, заражені мікробами "мадам Жері", просто почали боятися пліткувати, сваритися, грубіянити. А потім і вони відчули, що без усього цього стадо ще краще, ще радісніше і спокійніше жити у наших квартирах.

Та молодий голос із "сьомого поверху" не лише боровся із старим, але й увесь час пропонував щось нове — цікаве й добре.

І знаєте що: мені почало здаватися, ніби раптом змінився зовнішній вигляд нашого будинку. Його не перефарбували, бо гранітні брили фарбувати не можна. Проте вечорами в усіх вікнах почали з'являтися обличчя мешканців — привітні, веселі. Усі дивляться вниз і чекають, що розповість сьогодні молодий і завзятий голос. І ось цими днями цей голос почав читати уривки з щоденника колишньої домовласниці "мадам Жері-старшої". Добре це придумали на "сьомому поверсі": нехай усі (особливо молоді мешканці!) послухають, як жили люди у нашому будинку колись, до революції: ще більше цінуватимуть наше сьогодення!"

Льоня закінчив читати листа з сорокової квартири. Він переможно помахав ним у повітрі:

— Сьогодні ж треба оголосити його по радіо. Нехай усі довідаються...

— Що довідаються? — урвав його Олег. — Як ми чудово працюємо? А у нас іще аж ніяк не все чудово. І взагалі це негарно якось виходить: ніби якусь подяку самі собі прочитаємо. Стара жінка розчулилася — це приємно, звісно. А читати навіщо ж?..

— Правильно, — підтримав його Юхим. — Нескромно якось...

— Ну, як хочете! — махнув рукою Льонька. — Моя справа — фізкультхвилинки влаштовувати! Теж мені: нескро-ом-но! Не самі ж ми цього листа написали!..

Тиха Таня у прекрасному настрої зіскочила зі столу — і вчасно… Олег зі своєю щіткою і фарбою вже добирався до того місця, де вона сиділа.

— Годі сперечатися! Час починати передачу!.. — голосно вигукнула Тиха Таня. — Вмикаю мікрофон…

І знову внизу на стовпі ожив сріблястий репродуктор, схожий на дзвін:

— Увага! Увага! Говорить сьомий поверх!..